МІНІСТЕРСТВО ФІНАНСІВ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ПОДАТКОВИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ФАКУЛЬТЕТ ФІНАНСІВ ТА ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ
КАФЕДРА ФІНАНСОВИХ РИНКІВ ТА ТЕХНОЛОГІЙ

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА (ПРОЄКТ)

на тему: «ЦИФРОВІ ГРОШІ ЯК ІНСТРУМЕНТ СТИМУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ ПЛАТІЖНИХ СИСТЕМ»

Здобувача вищої освіти ІІ рівня, ІІ курсу, ФМДз-24-1 групи
спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»
освітня програма «Управління фінансовою та страховою діяльністю»
Середи Єлизавети Георгіївни

Науковий керівник _____ Чуницька Ірина Іванівна д.е.н., професор

Керівник освітньо-професійної програми _____ Чуницька Ірина Іванівна д.е.н., професор

Допущено до захисту за рішенням кафедри фінансових ринків та технологій
протокол від «22» січня 2026р. № 7

Завідувач кафедри _____ Гудзь Олена Євгенівна д.е.н., професор

Ірпінь – 2025

Реєстрація № 21 06.12.2025
(дата) (підпис відповідальної особи)

Результати перевірки _____ 03.11.2025
(до захисту, на доопрацювання) (дата) (підпис)

Результат захисту 91 б. 10.02.2026
(оцінка) (дата) (підпис)

Голова комісії: _____ Шолойко А.С.
(підпис) (ініціали, прізвище)

Члени комісії:

_____ Онищко С.В.
(підпис) (ініціали, прізвище)

_____ Діденко Л.В.
(підпис) (ініціали, прізвище)

_____ Чумицька І.І.
(підпис) (ініціали, прізвище)

БЛАНК ОЦІНЮВАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Об'єкти контролю	Діапазон оцінки в балах	Фактична кількість балів	Примітки	Дата, П.І.П.: голови комісії, членів комісії, секретаря, (підписи)
ОЦІНЮВАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ КОМІСІЄЮ ПО ЗАХИСТУ				
1. Доповідь	від 0 до 10			
2. Роздатковий матеріал	від 0 до 5			
3. Знання теоретичного та практичного матеріалу, вміння відповідати на запитання	від 0 до 25			
4. Апробація (участь у конференціях)	від 0 до 10			
РАЗОМ БАЛІВ	від 0 до 50			
ЗАГАЛЬНА КІЛЬКІСТЬ БАЛІВ	від 0 до 100			

Оцінювання кваліфікаційної роботи науковим керівником - _____ балів.

ПЕРЕВЕДЕННЯ ОЦІНКИ ЗА 100-БАЛЬНОЮ ШКАЛОЮ ДО НАЦІОНАЛЬНОЇ ШКАЛИ ТА ШКАЛИ ЄКТС

Оцінка за 100-бальною шкалою	Оцінка за шкалою ЄКТС	Оцінка за національною шкалою	Дата	П.І.П.: голови, членів комісії, секретаря, (підпис)
91	A	5 (відмінно)	10.02.2026.	Голобко А.С. Онищко С.В. Діденко Л.В. Чупушко І.І.

Правила переведення оцінок до національної шкали та шкали ЕКТС

Оцінка за 100-бальною шкалою	Оцінка за шкалою ЄКТС	Оцінка за національною шкалою
90-100	A	5 (відмінно)
80-89	B	4 (добре)
70-79	C	
60-69	D	3 (задовільно)
50-59	E	
35-49	FX	2 (незадовільно)

Факультет фінансів та цифрових технологій

Кафедра фінансових ринків та технологій

Спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»

Освітня програма «Управління фінансовою та страховою діяльністю»

Затверджую
Завідувач кафедри фінансових ринків
та технологій
_____Олена БЕРЕСЛАВСЬКА
«18» листопада 2024 №7

Завдання на кваліфікаційну роботу (проєкт)
здобувачу вищої освіти
Середі Єлизаветі Георгіївні

1. Тема кваліфікаційної роботи (проєкту) «Цифрові гроші як інструмент стимулювання розвитку платіжних систем»
Затверджена наказом ректора від 23.12.2024 р. № 1888

2. Строк здачі закінченої роботи _____

3. Мета роботи полягає в аналізі сучасного стану розвитку цифрових грошей в Україні та обґрунтуванні їхньої ролі як інструменту стимулювання ефективності та доступності платіжних систем.
Об'єкт дослідження є платіжні системи України та їх розвиток в умовах цифровізації.
Предмет дослідження є цифрові гроші як сучасна форма безготівкових платіжних засобів.
Орієнтовна база дослідження інформаційна та аналітична база Національного банку України, міжнародні звіти, нормативно-правові акти, статистичні матеріали.
5. Перелік графічного матеріалу 12 таблиць, 9 рисунків
6. Зміст випускної кваліфікаційної (дипломної) роботи (перелік питань за кожним розділом)
Розділ 1. Теоретичні аспекти користання цифрових грошей як інструменту стимулювання розвитку платіжних систем

1.1. Історія цифрових грошей, їх сутність та роль в платіжному обороті держави

1.2. Характеристика видів платіжних систем в Україні

Розділ 2. Аналіз розвитку цифрових грошей як інструменти стимулюванн розвитку платіжних систем в Україні

2.1. Сучасний стан розвитку цифрових грошей в Україні

2.2. Трансформація українських платіжних систем під впливом цифров економіки

Розділ 3. Проблеми та перспективи використання цифрових грошей я інструменту стимулювання розвитку платіжних систем

7. Календарний план виконання роботи

№ п/п	Назва етапів випускної кваліфікаційної (дипломної)роботи	Строк виконання етапів роботи	
		За планом	Фактично
1	2	3	4
1	Підготовка 100 % кваліфікаційної роботи та подання її на перевірку науковому керівнику	30.09.2025 р.	29.09.2025 р.
2	Доопрацювання роботи з урахуванням зауважень керівника та подання її на повторну перевірку керівнику	31.10.2025 р.	30.10.2025 р.
3	Попередній захист кваліфікаційної роботи	11-24.12.2025 р.	22.12.2025 р.
4	Отримання відгуку наукового керівника кваліфікаційної роботи	24-30.12.2025 р.	27.12.2025 р.
5	Рецензування кваліфікаційної роботи	02-05.01.2026 р.	04.01.2026 р.
6	Надання кваліфікаційної роботи для перевірки на плагіат	03.11.2025 р.- 05.12.2025 р.	03.12.2025 р.
7	ЗАХИСТ	09-11.02.2026 р.	10.02.2026 р.

8. Дата видачі завдання «____» _____

9. Науковий керівник кваліфікаційної роботи (проєкту) _____ Чуницька І.І.
(підпис) (прізвище, ініціали)

10. Грант освітньо-професійної програми _____ Чуницька І.І.
(підпис) (прізвище, ініціали)

11. Завдання до виконання отримав здобувач вищої освіти _____ Середа Є.Г.
(підпис) (прізвище, ініціали)

Відгук керівника випускної кваліфікаційної роботи
«Цифрові гроші як інструмент стимулювання розвитку платіжних систем»
Середи Єлизавети Георгіївни

Актуальність теми зумовлена активним розвитком цифрових технологій та трансформацією платіжної інфраструктури, що відбувається під впливом поширення цифрових грошей. Цифрові гроші виступають важливим інструментом підвищення швидкості, безпеки та зручності платіжних операцій, сприяють зниженню транзакційних витрат і розширенню доступу населення та бізнесу до фінансових послуг. У сучасних умовах зростання безготівкових розрахунків і розвитку фінансових інновацій дослідження ролі цифрових грошей у стимулюванні розвитку платіжних систем набуває особливої актуальності. Впровадження цифрових грошей суттєво впливає на модернізацію національних платіжних систем, посилює конкуренцію між учасниками фінансового ринку та створює нові можливості для інтеграції у світовий фінансовий простір. Для України, яка перебуває в процесі цифрової трансформації фінансового сектору та адаптації до європейських стандартів, дослідження потенціалу цифрових грошей є важливим з огляду на забезпечення фінансової стабільності, підвищення ефективності платіжних систем і підтримку інноваційного розвитку економіки.

Робота містить три розділи. Перший розділ присвячено дослідженню теоретичних аспектів використання цифрових грошей як інструменту стимулювання розвитку платіжних систем.

У другому розділі проведено аналіз розвитку цифрових грошей як інструменту стимулювання розвитку платіжних систем в Україні.

Третій розділ роботи присвячений визначенню проблем та перспектив використання цифрових грошей як інструменту стимулювання розвитку платіжних систем.

Здобувачка вищої освіти Середа Є. Г. працювала згідно графіку.

Робота виконана самостійно, в повному обсязі у відповідності до чинних вимог, рекомендується до захисту з оцінкою «відмінно».

Керівник випускної кваліфікаційної роботи _____

Висновок кафедри про випускну кваліфікаційну роботу

Випускна кваліфікаційна робота здобувачки вищої освіти Середи Є.Г. після попереднього захисту розглянута на засіданні кафедри, протокол від «22» 01 2026 № 4 допущена/не допущена до захисту на екзаменаційній комісії.

Завідувач кафедри _____ _____
(підпис) (прізвище, ініціали)

РЕЦЕНЗІЯ
на випускну кваліфікаційну роботу (проєкт) здобувачки вищої освіти Державного податкового університету Середи Єлизавети Георгіївни на тему: «Цифрові гроші як інструмент стимулювання розвитку платіжних систем»

Робота присвячена важливій і надзвичайно актуальній проблемі розвитку платіжних систем в умовах цифровізації фінансової сфери. Вибір теми є своєчасним і обґрунтованим, оскільки впровадження цифрових грошей, зокрема цифрових валют центральних банків, електронних грошей та криптовалют, відіграє дедалі вагомішу роль у трансформації національних і міжнародних платіжних систем.

Робота відзначається структурованим і логічним підходом до дослідження поставленої проблематики. Чітко сформульовано мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження, що забезпечує цілісність та послідовність викладення матеріалу. Теоретичний огляд ґрунтується на сучасних наукових джерелах, зокрема працях вітчизняних і зарубіжних учених, а також матеріалах міжнародних фінансових організацій.

У роботі використано релевантні методи аналізу, синтезу, порівняльного та статистичного аналізу, що дозволило отримати аргументовані висновки щодо впливу цифрових грошей на ефективність функціонування платіжних систем. Практичну цінність мають наведені приклади впровадження цифрових платіжних інструментів та запропоновані рекомендації щодо оптимізації регулювання й розвитку платіжної інфраструктури в Україні.

Сильні сторони роботи. Обрана тема відповідає сучасним тенденціям розвитку фінансової системи та процесам цифровізації економіки. Дослідження цифрових грошей як інструменту стимулювання розвитку платіжних систем є особливо важливим у контексті трансформації національної та глобальної платіжної інфраструктури. Мета роботи логічно пов'язана із завданнями, що дозволяє системно розкрити тему та забезпечує цілісність дослідження. Коректно визначені об'єкт і предмет дослідження свідчать про належний рівень методологічної підготовки здобувачки.

У роботі ґрунтовно розкрито сутність цифрових грошей, їх види та особливості функціонування. Авторкою опрацьовано значну кількість наукових джерел, зокрема праці вітчизняних і зарубіжних науковців, а також матеріали міжнародних фінансових організацій, що підвищує наукову цінність дослідження. Запропоновані рекомендації щодо впровадження цифрових грошей у платіжну інфраструктуру мають прикладний характер та можуть бути використані у практичній діяльності фінансових установ і регуляторних органів.

Недоліки та зауваження. Практичні аспекти впровадження цифрових грошей у платіжні системи розкриті загалом ґрунтовно, однак деякі приклади могли б бути проаналізовані більш детально з урахуванням конкретних економічних показників. Порівняльний аналіз зарубіжного досвіду впровадження цифрових валют центральних банків міг би бути доповнений ширшим колом країн, що дозволило б глибше оцінити можливості адаптації такого досвіду в Україні. Зазначені зауваження не мають принципового характеру та не знижують загальної позитивної оцінки роботи.

Загальні висновки та оцінка роботи. Випускна кваліфікаційна робота Середи Єлизавети Георгіївни є завершеним, самостійним і науково обґрунтованим дослідженням, яке відповідає вимогам, що висуваються до робіт такого рівня. Робота має теоретичну та практичну цінність, а її авторка продемонструвала належний рівень фахової підготовки. **Оцінка:**_____.

Рецензент: Полюхович Андрій Геннадійович, директор ТОВ «КУА «ВЕНТУРІКО»

_____ _____

Підпис, МП П.І.П.

«_____»_____20___ р.

АНОТАЦІЯ

Цифрові гроші як інструмент стимулювання розвитку платіжних систем

Мета роботи полягає в аналізі сучасного стану розвитку цифрових грошей в Україні та обґрунтуванні їхньої ролі як інструменту стимулювання ефективності та доступності платіжних систем.

Завданнями роботи є:

- дослідити теоретичні основи функціонування цифрових грошей;
- охарактеризувати ключові форми цифрових валют;
- проаналізувати регуляторну базу та ініціативи НБУ щодо впровадження е-гривні;
- надати рекомендації щодо розвитку цифрових платіжних інструментів в Україні.

Предметом дослідження є цифрові гроші як сучасна форма безготівкових платіжних засобів.

Об'єктом дослідження є платіжні системи України та їх розвиток в умовах цифровізації.

Базою дослідження виступає інформаційна та аналітична база Національного банку України, міжнародні звіти, нормативно-правові акти та статистичні матеріали.

За результатами дослідження сформульовані практичні висновки щодо перспектив розвитку цифрових грошей в Україні та їх впливу на економіку.

Одержані результати можуть бути використані в діяльності фінансових установ, органів державної влади, а також у навчальному процесі з дисциплін економічного та фінансового спрямування.

Кваліфікаційна робота містить 78 сторінок, 12 таблиць, 9 рисунків, список використаних джерел 52 найменування, 5 додатків.

Ключові слова: цифрові гроші, е-гривня, платіжні системи, криптовалюта, фінансові інновації.

Рік виконання кваліфікаційної роботи: 2025

Рік захисту роботи: 2025/2026

ANNOTATION

Digital Money as a Tool for Stimulating the Development of Payment Systems

The purpose of the paper is to analyze the current state of digital money development in Ukraine and to substantiate its role as a tool for enhancing the efficiency and accessibility of payment systems.

The objectives of the study are to:

- examine the theoretical foundations of the functioning of digital money;
- characterize the key forms of digital;
- analyze the regulatory framework and initiatives of the National Bank of Ukraine regarding the introduction of the e-hryvnia;
- provide recommendations for the development of digital payment instruments in Ukraine.

The subject of the research is digital money as a modern form of cashless payment instruments.

The object of the research is the payment systems of Ukraine and their development in the context of digitalization.

The research base includes the informational and analytical resources of the National Bank of Ukraine, international reports, regulatory and legal acts, and materials.

Based on the results of the study, practical conclusions have been formulated regarding the prospects for the development of digital money in Ukraine and its impact on the economy. The obtained results can be used in the activities of financial institutions, public authorities, as well as in the educational process for economic and financial disciplines.

The qualification paper consists of 78 pages, 12 tables, 9 figures, a list of references containing 52 sources, and 5 appendices.

Keywords: digital money, e-hryvnia, payment systems, cryptocurrency, innovations.

Year of completion of the qualification paper: 2025

Year of defense: 2025/2026

Цифрові гроші як інструмент стимулювання розвитку платіжних систем

ЗМІСТ

ВСТУП 8
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ ГРОШЕЙ ЯК ІНСТРУМЕНТУ СТИМУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ ПЛАТІЖНИХ СИСТЕМ 5
1.1. Історія цифрових грошей, їх сутність та роль в платіжному обороті держави 5
1.2. Характеристика видів платіжних систем в Україні 20
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ РОЗВИТКУ ЦИФРОВИХ ГРОШЕЙ ЯК ІНСТРУМЕНТУ СТИМУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ ПЛАТІЖНИХ СИСТЕМ В УКРАЇНІ 20
2.1. Сучасний стан розвитку цифрових грошей в Україні 20
2.2. Трансформація українських платіжних систем під впливом цифрової економіки 35
РОЗДІЛ 3. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ ГРОШЕЙ ЯК ІНСТРУМЕНТУ СТИМУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ ПЛАТІЖНИХ СИСТЕМ 42
ВИСНОВКИ 49
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ 60
ДОДАТКИ .....**Error! Bookmark not defined.**

ВСТУП

У сучасних умовах стрімкого розвитку цифрових технологій, активної глобалізації фінансових ринків та зростаючої інтеграції світової економіки питання формування нових інструментів для стимулювання розвитку платіжних систем набуває особливого значення. Традиційні підходи до організації платежів, які були ефективними в минулому, вже не відповідають вимогам сучасності, тому необхідні інноваційні рішення, що забезпечують швидкість, безпеку, зручність і доступність фінансових операцій.

Одним із ключових таких інструментів є цифрові гроші — новий тип платіжних засобів, що істотно трансформують традиційні механізми здійснення платежів. Цифрові гроші дозволяють оптимізувати процеси переказу коштів, зменшити транзакційні витрати та підвищити швидкість проведення фінансових операцій. Вони сприяють розширенню доступу до платіжної інфраструктури для широких верств населення, включаючи тих, хто раніше був виключений із традиційної фінансової системи через географічні, економічні чи технічні бар’єри.

Крім того, цифрові гроші створюють потужні передумови для підвищення стійкості та надійності національної економіки в умовах швидкої цифровізації. Вони дозволяють більш гнучко реагувати на економічні виклики, підвищують прозорість фінансових потоків, сприяють зниженню рівня тіньової економіки та покращують можливості державного моніторингу платіжних операцій. У цілому, впровадження цифрових грошей стимулює розвиток інноваційних фінансових сервісів, підтримує економічний розвиток та зміцнює позиції країни у глобальній цифровій економіці.

Актуальність дослідження теми «Цифрові гроші як інструмент стимулювання розвитку платіжних систем» зумовлена необхідністю адаптації національних фінансових систем до нових викликів інформаційної епохи. Використання цифрових валют центральних банків (CBDC), електронних грошей приватних емітентів, а також криптовалют стає одним із ключових

напрямів модернізації платіжної інфраструктури, підвищення прозорості та швидкості розрахунків, зниження транзакційних витрат та забезпечення фінансової доступності.

Проблематика цифрових грошей активно досліджується у спеціальній економічній та фінансовій літературі. Зокрема, такі науковці як Дж. Тобін, Д. Арнер, Р. Бек, А. Нарула, а також експерти Міжнародного валютного фонду та Світового банку аналізували перспективи використання цифрових валют для удосконалення платіжних систем. Водночас питання комплексного впливу цифрових грошей на структуру та функціонування платіжних систем, механізми стимулювання інновацій у фінансовій сфері, підлягають подальшій розробці. У вітчизняній науковій школі цьому напрямку приділяють увагу такі дослідники, як О. І. Барановський, С. В. Мішнєва, Л. Л. Лисенко та інші.

Метою даного дослідження є визначення ролі цифрових грошей як інструменту стимулювання розвитку платіжних систем, виявлення основних механізмів їх впливу на ефективність функціонування платіжної інфраструктури, а також розробка практичних рекомендацій щодо впровадження цифрових валют у національну фінансову систему.

Для досягнення поставленої мети в роботі визначено такі основні завдання:

- дослідити сутність, види та особливості функціонування цифрових грошей;
- проаналізувати сучасний стан розвитку платіжних систем у світі та в Україні;
- з’ясувати напрями і механізми впливу цифрових грошей на функціонування платіжних систем;
- виявити основні переваги та ризики використання цифрових грошей у платіжних операціях;
- запропонувати шляхи оптимізації регулювання та впровадження цифрових грошей для стимулювання розвитку платіжної інфраструктури.

Об’єктом дослідження є процеси функціонування та трансформації платіжних систем у контексті цифровізації фінансів.

Предметом дослідження виступають економічні відносини, що виникають у процесі використання цифрових грошей як інструменту стимулювання розвитку платіжних систем.

У процесі дослідження застосовано такі наукові методи: методи аналізу і синтезу для обґрунтування теоретичних положень щодо цифрових грошей; порівняльний аналіз для вивчення зарубіжного досвіду впровадження цифрових валют; методи статистичного аналізу для оцінки тенденцій розвитку платіжних систем; графічні методи для візуалізації отриманих результатів.

Базою дослідження є офіційні матеріали Національного банку України, Міжнародного валютного фонду, Світового банку, Банку міжнародних розрахунків (BIS), аналітичні звіти консалтингових компаній та результати наукових досліджень вітчизняних і зарубіжних економістів.

Науково-практична значимість одержаних результатів полягає в обґрунтуванні теоретичних положень щодо ролі цифрових грошей у розвитку платіжних систем, а також у розробці практичних рекомендацій щодо удосконалення фінансової інфраструктури шляхом інтеграції цифрових валют. Використання запропонованих підходів сприятиме підвищенню ефективності платіжних операцій, зменшенню витрат на проведення транзакцій, забезпеченню прозорості розрахунків та розширенню фінансової інклюзії населення.

Таким чином, тема дослідження є актуальною як з наукової, так і з практичної точки зору, оскільки результати аналізу можуть бути використані для формування стратегії розвитку платіжної інфраструктури в умовах цифровізації економіки.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ ГРОШЕЙ ЯК ІНСТРУМЕНТУ СТИМУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ ПЛАТІЖНИХ СИСТЕМ

1.1. Історія цифрових грошей, їх сутність та роль в платіжному обороті держави

Фінансова система людства постійно еволюціонує у відповідь на зміни економічного середовища, розвиток технологій і потреби суспільства. Однією з найяскравіших інновацій останніх десятиліть стали цифрові гроші, які докорінно змінюють уявлення про природу грошей, способи розрахунків та організацію платіжного обороту. Історія цифрових грошей є результатом довготривалого процесу розвитку фінансових технологій, а їх сутність і роль у сучасній економіці стають дедалі важливішими [1].

Ідея створення цифрових грошей бере свій початок ще у 1980-х роках, коли з розвитком комп'ютерних технологій та телекомунікаційних мереж з'явилися перші спроби організувати електронний обіг коштів. Саме в цей період виникло уявлення про можливість створення платіжної системи, що не потребує фізичного носія валюти та здатна забезпечувати швидкі, безпечні та зручні транзакції через комп'ютерні мережі.

Таблиця 1.1

Основні етапи розвитку цифрових грошей

Період	Подія / Досягнення	Значення для фінансової системи
1980-ті роки	Поява концепції електронних грошей	Формування ідеї безготівкових цифрових транзакцій
1989 рік	Створення DigiCash Девідом Чаумом	Вперше реалізовано анонімні електронні платежі
1998 рік	Ідея B-Money (Вей Дай)	Теоретична база для криптовалют
2009 рік	Запуск Bitcoin (Сатоші Накамото)	Початок ери децентралізованих цифрових грошей
2015 рік	Запуск Ethereum	Смарт-контракти як новий рівень цифрових інструментів
2020–2025 роки	Розробка цифрових валют центральних банків	Інституціоналізація цифрових грошей у державному обігу

Джерело: складено автором на основі [1]

У сучасному глобалізованому фінансовому середовищі цифрові гроші стали ключовим елементом трансформації платіжних систем. Вони репрезентують новий тип грошових відносин, де фізичні носії вартості поступаються місцем віртуальним засобам платежу. Теоретично, цифрові гроші охоплюють криптовалюти, електронні гроші, цифрові валюти центральних банків та інші форми безготівкового обігу, які існують виключно в електронному середовищі.

Цифрові гроші – це форма вартості, яка існує в електронному вигляді і може використовуватись як засіб обміну, збереження вартості або розрахунковий інструмент. Вони не мають матеріального вираження, але виконують класичні функції грошей.

Таблиця 1.2.

Поділ цифрових грошей в залежності від емітента та механізмів обігу

Тип цифрових грошей	Емітент	Приклад	Особливості
Криптовалюти	Децентралізовані мережі	Bitcoin, Ethereum	Висока волатильність, анонімність, блокчейн
Електронні гроші (E-money)	Комерційні банки, фінтех-компанії	PayPal, Revolut, Wise	Прив'язані до фіатної валюти, швидкі транзакції
Цифрова валюта центрального банку	Центральний банк країни	e-Hryvnia, e-Yuan	Регульованість, стабільність, публічне довір’я

Джерело: складено автором на основі [1]

Одним із перших практичних прикладів цифрової валюти стала система DigiCash, розроблена американським криптографом Девідом Чаумом у 1989 році. Ця система запровадила інноваційну концепцію використання анонімних електронних грошей, які могли зберігатися на комп’ютері користувача та передаватися через мережу без необхідності розкривати особисті дані. Використання криптографічних протоколів, зокрема слепінгу (blinding), дозволяло забезпечити анонімність і неможливість відстеження транзакцій, що стало надзвичайно важливим етапом в історії фінансових технологій.

Попри технічну інноваційність і випередження свого часу, DigiCash не змогла здобути широкого поширення та комерційного успіху. Хоча технологія забезпечувала високий рівень анонімності транзакцій і мала потенціал змінити підхід до електронних розрахунків, вона зіштовхнулася з низкою серйозних перешкод. Насамперед, на початку 1990-х років рівень розвитку Інтернет-інфраструктури був ще недостатнім: високошвидкісне з'єднання було недоступне для більшості користувачів, а саме користування мережею вимагало спеціальних технічних знань [2].

Крім того, персональні комп'ютери ще не були широко розповсюджені серед населення, особливо в країнах, що розвиваються. Це значно обмежувало потенційну аудиторію DigiCash. Суттєвим бар'єром стала і відсутність підтримки з боку великих фінансових установ, які не поспішали інтегрувати нову, складну для них технологію, що фактично зменшувала їх контроль над транзакціями.

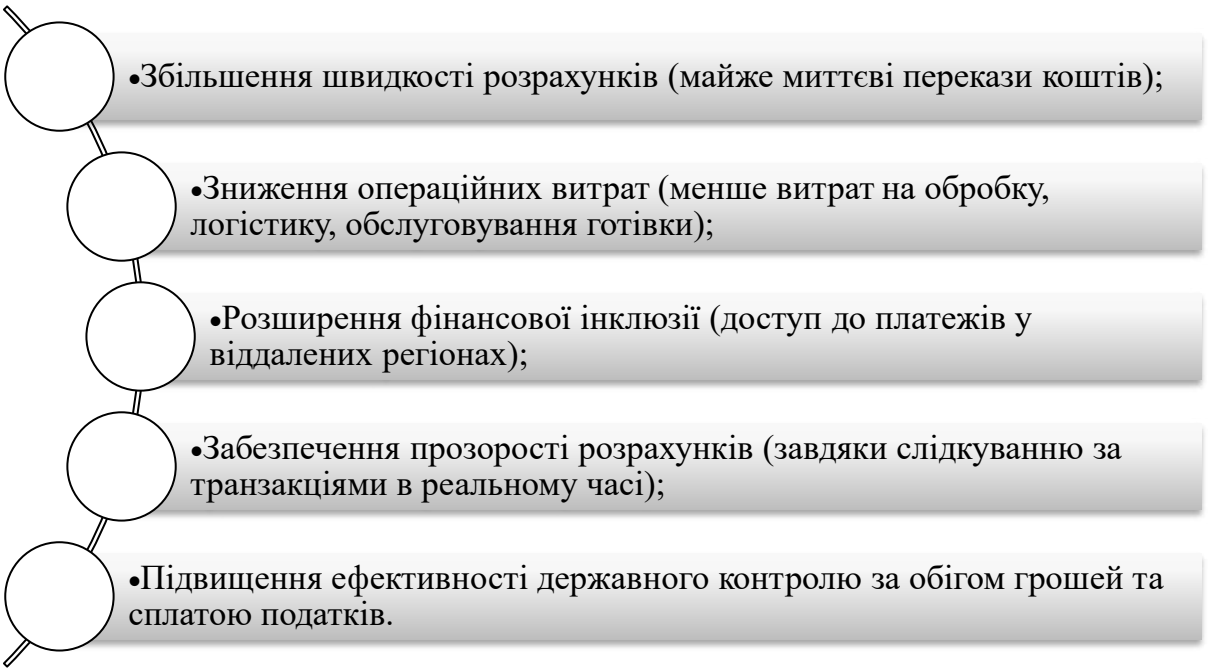

Рис. 1.1. Роль цифрових грошей у платіжних системах [2]

Варто також відзначити низький рівень цифрової грамотності користувачів того періоду: більшість людей не були готові до переходу від традиційних форм готівки до віртуальних грошей. Ідеї повної децентралізації

або навіть просто електронних платежів часто сприймалися з насторогою. Це, своєю чергою, викликало недовіру не лише у споживачів, а й у державних органів, які побоювалися потенційного зростання тіньової економіки, фінансування незаконної діяльності та втрати контролю над грошовим обігом.

У сукупності ці фактори призвели до того, що навіть попри передові технологічні рішення, DigiCash не змогла витримати конкуренцію на ринку та припинила своє існування наприкінці 1990-х років, залишивши по собі важливий спадок у розвитку цифрових валют і технологій електронних платежів [3].

Однак, незважаючи на комерційний провал, DigiCash відіграла надзвичайно важливу роль у формуванні теоретичної та технологічної бази для подальших розробок у сфері цифрових грошей. Ідеї, закладені Чаумом, зокрема концепції анонімності, захисту персональних даних, та незалежності від централізованих систем, стали основою для наступних поколінь електронних платіжних рішень – включаючи сучасні криптовалюти.

Таким чином, саме перші спроби створити цифрову валюту в 1980–1990-х роках дали поштовх до глобальної трансформації фінансового сектору, проклавши шлях для появи нових форм грошей, зокрема біткоїна, стейблкоїнів та цифрових валют центральних банків.

Таблиця 1.3.

Зміна Аахітектури та функціональності платіжних систем, завдяки цифровим грошам

Ключова функція	Як забезпечується через цифрові гроші
Швидкість	Миттєві транзакції 24/7 через цифрові платформи
Доступність	Можливість платежів з будь-якої точки світу
Контроль	Централізований або блокчейн-моніторинг операцій
Вартість	Зменшення комісій та вартості утримання готівкової інфраструктури

Джерело: складено автором на основі [3]

У 1990-ті роки розвиток Інтернету призвів до появи нових систем цифрових платежів, таких як PayPal, яка почала працювати у 1998 році і стала одним із перших успішних прикладів цифрових грошей для масового використання. PayPal забезпечила простий та безпечний спосіб переказу коштів між фізичними особами через електронну пошту і швидко завоювала популярність у світі електронної комерції [4].

Справжній прорив у розвитку цифрових грошей відбувся у 2009 році із створенням Bitcoin – першої децентралізованої криптовалюти на основі блокчейн-технології. Bitcoin, запропонований особою або групою осіб під псевдонімом Сатоші Накамото, дав змогу здійснювати транзакції без участі посередників, таких як банки, що зробило революцію у фінансовій системі. Відтоді кількість криптовалют зросла до тисяч, а технологія блокчейн почала активно впроваджуватися у різні сфери економіки.

Паралельно з розвитком приватних ініціатив щодо створення цифрових валют, центральні банки різних країн почали замислюватися над створенням власних цифрових валют – CBDC. Китайська цифрова валюта e-CNY, проект цифрового євро, експериментальні ініціативи у Швеції, Багамських островах, Україні та інших країнах свідчать про активне залучення держав у процес цифровізації грошового обігу [5].

Сутність цифрових грошей полягає у їхній електронній формі існування, що відрізняє їх від традиційних готівкових коштів, таких як банкноти та монети. Цифрові гроші не мають фізичного втілення, а існують виключно у вигляді цифрових записів, які зберігаються на електронних носіях – серверах, хмарних платформах або у розподілених реєстрах. Основна функція цифрових грошей – забезпечення можливості обміну вартості між користувачами за допомогою електронних засобів, без необхідності у фізичному переміщенні грошей.

Таблиця 1.4.

Класифікація цифрових грошей за формою організації

Вид цифрових грошей	Приклад	Організація емісії	Рівень контролю
Централізовані	Цифровий євро, e-CNY	Центральні банки	Високий
Комерційні електронні гроші	PayPal, WebMoney	Приватні компанії	Середній
Децентралізовані	Bitcoin, Ethereum	Користувачі мережі	Низький / саморегульований

Джерело: складено автором на основі [5]

Залежно від способу емісії та організації, цифрові гроші поділяються на централізовані та децентралізовані. Централізовані цифрові гроші випускаються офіційними органами – центральними банками або уповноваженими фінансовими установами. Прикладами є електронні гроші комерційних банків, а також цифрові валюти центральних банків, які набувають дедалі більшого поширення у світі. Такі гроші мають фіксований курс до національної валюти, регулюються державою і часто використовуються для прискорення транзакцій, підвищення прозорості та ефективності платіжної системи [6].

Натомість децентралізовані цифрові гроші, як-от біткоїн, ефіріум та інші криптовалюти, функціонують без участі центрального емітента. Їхня емісія, облік та обіг здійснюється у межах розподіленої комп’ютерної мережі за допомогою алгоритмів консенсусу, таких як Proof of Work або Proof of Stake. Децентралізовані валюти надають користувачам вищий рівень автономності, конфіденційності та захисту від зовнішнього втручання, але водночас породжують виклики для регулювання, оподаткування та запобігання фінансовим злочинам.

Таблиця 1.5.

Роль цифрових грошей у платіжному обороті держави

Напрям впливу	Опис
Підвищення швидкості розрахунків	Забезпечення миттєвих транзакцій у будь-який час доби

Зниження витрат на обслуговування	Скорочення витрат банків та користувачів на комісії та інфраструктуру
Підвищення прозорості	Можливість простежування транзакцій у централізованих системах
Сприяння фінансовій інклюзії	Забезпечення доступу до платіжних послуг віддаленим верствам населення
Ризики втрати монетарного контролю	Посилення складності контролю за грошовою масою при зростанні частки децентралізованих валют

Джерело: складено автором на основі [6]

Цифрові гроші можуть використовуватись як засіб платежу, заощадження, інвестування або обміну. Їх перевагами є швидкість переказів, низька вартість транзакцій, можливість міжнародних платежів без посередників, а також інтеграція з цифровими платформами та мобільними додатками. У той же час, поширення цифрових грошей викликає низку питань, пов’язаних із безпекою, конфіденційністю, енергоспоживанням та потенційною втратною функцією грошово-кредитної політики у разі масового переходу до неконтрольованих децентралізованих валют [7].

Отже, цифрові гроші є сучасною формою грошового обігу, яка відповідає запитам цифрової економіки та змінює традиційні підходи до фінансових розрахунків, взаємодії між суб’єктами ринку та функціонування платіжних систем.

Важливими характеристиками цифрових грошей є їхня миттєвість переказу, низькі транзакційні витрати, глобальний доступ, можливість інтеграції з мобільними пристроями, висока автоматизація розрахунків та потенційна прозорість фінансових операцій завдяки використанню технологій блокчейну [8].

Цифрові гроші мають надзвичайно важливу роль у сучасному платіжному обороті держави. По-перше, вони сприяють підвищенню ефективності платіжних систем. Традиційні банківські перекази можуть тривати від кількох годин до кількох днів, тоді як цифрові транзакції часто здійснюються миттєво. Це особливо важливо для бізнесу та громадян в умовах глобалізованої економіки, де час є одним із критичних ресурсів [9].

По-друге, цифрові гроші забезпечують розширення фінансової інклюзії. Завдяки цифровим платіжним системам доступ до фінансових послуг отримують ті верстви населення, які раніше були виключені через відсутність банківських відділень або високі витрати на обслуговування рахунків.

По-третє, цифрові гроші підвищують прозорість фінансових потоків і допомагають боротися з тіньовою економікою. Завдяки використанню технологій блокчейну транзакції стають відкритими для моніторингу відповідними органами, що унеможливлює анонімне відмивання грошей і фінансування тероризму [10].

По-четверте, впровадження цифрових валют центральними банками створює можливості для підвищення ефективності грошово-кредитної політики. Центральні банки можуть отримувати більш оперативну інформацію про стан грошового обігу та швидше реагувати на зміни у фінансовій системі.

Водночас цифрові гроші ставлять перед державами і певні виклики. Серед них – питання забезпечення кібербезпеки, захисту персональних даних користувачів, регулювання приватних криптовалют, забезпечення стабільності фінансової системи у разі масового переходу на електронні платежі. Для вирішення цих проблем необхідно розробляти ефективні регуляторні механізми, забезпечувати взаємодію між банківською системою та фінтех-компаніями, удосконалювати нормативно-правову базу [11].

Особливу увагу приділяється питанням монетарної суверенності держав. В умовах широкого використання приватних цифрових валют існує ризик зниження контролю центрального банку над грошовим обігом. Тому розвиток національних цифрових валют є стратегічним завданням багатьох країн для забезпечення стабільності власної фінансової системи.

У перспективі цифрові гроші матимуть дедалі більший вплив на платіжний оборот. Зростатиме частка безготівкових розрахунків, удосконалюватимуться системи миттєвих платежів, розширюватиметься

сфера застосування смарт-контрактів, що автоматизують виконання фінансових угод без участі третіх сторін.

Таблиця 1.6.

Ризики та обмеження використання цифрових грошей

Потенційні ризики	Опис
Кібербезпека	Високий ризик хакерських атак, втрати доступу до гаманця
Відсутність регулювання	Особливо щодо криптовалют
Волатильність курсу	Ціна на криптовалюти нестабільна
Питання конфіденційності	Можливе зловживання персональними даними при централізованих системах

Джерело: складено автором на основі [12]

Важливо зазначити, що розвиток цифрових грошей має відбуватися поступово, із забезпеченням балансу між інноваціями та фінансовою стабільністю. У цьому контексті держава має відігравати активну роль як регулятор, гарант безпеки та стимулятор розвитку цифрової фінансової інфраструктури [12].

Таким чином, історія цифрових грошей є логічним продовженням еволюції грошових відносин у суспільстві. Їх сутність полягає у використанні сучасних інформаційних технологій для підвищення ефективності та доступності фінансових операцій. Роль цифрових грошей у платіжному обороті держави стає дедалі важливішою, оскільки вони сприяють модернізації платіжної інфраструктури, розширенню фінансової інклюзії та підвищенню прозорості економіки. Подальший розвиток цифрових грошей відкриває нові можливості для зміцнення фінансових систем, проте вимагає обережного підходу до їх впровадження та регулювання.

1.2. Характеристика видів платіжних систем в Україні

У сучасних економічних умовах платіжні системи є основою функціонування національної фінансової інфраструктури, забезпечуючи ефективне та безпечне переміщення грошових коштів між учасниками

господарської діяльності. В Україні платіжні системи активно розвиваються відповідно до світових тенденцій цифровізації та фінансової інтеграції, що зумовлює необхідність їх комплексної характеристики та аналізу [13].

Під платіжною системою розуміється цілісна сукупність інституційних, нормативно-правових, інформаційних та технічних елементів, що забезпечують здійснення переказу грошей між учасниками фінансового ринку. Основна мета платіжної системи – забезпечення швидкого, безпечного та ефективного переміщення грошових коштів як між юридичними, так і між фізичними особами.

Функціонування платіжної системи охоплює не лише саму процедуру обміну грошовими засобами, а й усі допоміжні процеси: ідентифікацію користувачів, підтвердження транзакцій, зберігання даних, забезпечення безпеки, моніторинг операцій тощо. Учасниками таких систем є банки, фінансові установи, оператори платіжної інфраструктури, постачальники платіжних послуг, а також кінцеві споживачі.

В Україні платіжні системи поділяються на кілька основних видів залежно від суб’єкта організації, типу розрахунків, сфери застосування, а також використання цифрових технологій.

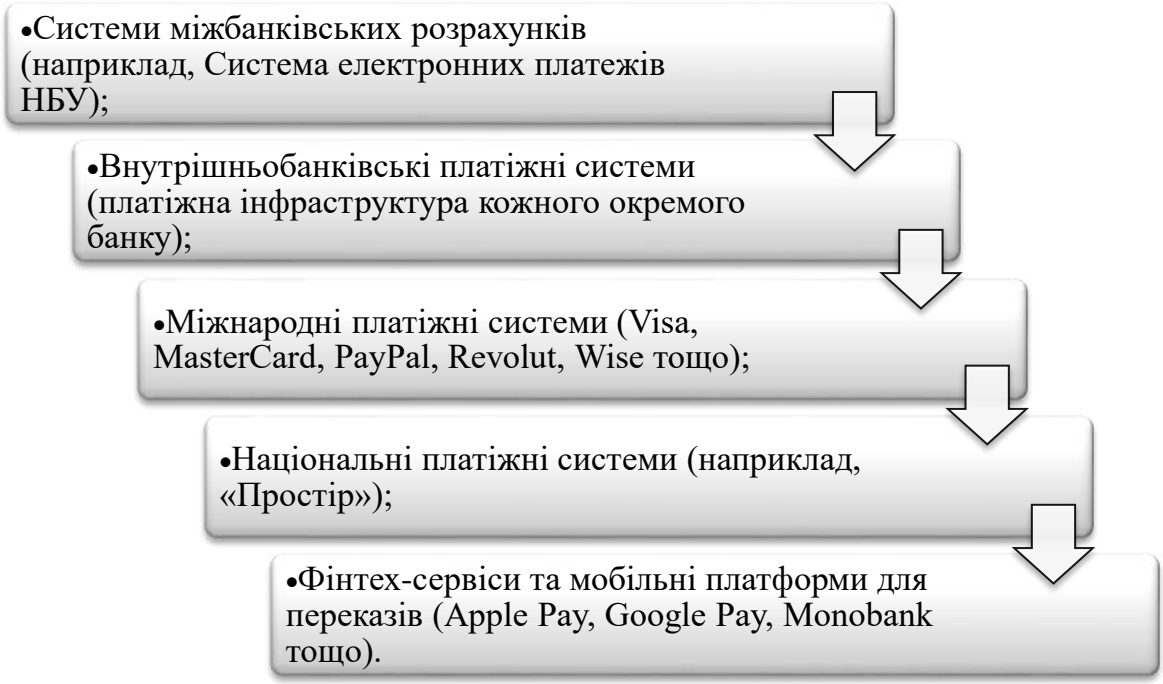

Рис. 1.2. Види платіжних систем в Україні [13]

Кожен з цих типів має власну інфраструктуру, правила функціонування та механізми безпеки, але всі діють у межах правового поля, визначеного Законом України «Про платіжні системи та переказ коштів в Україні», а також іншими нормативно-правовими актами Національного банку України.

Національний банк України виконує функцію регулятора, координатора та контролера діяльності платіжних систем. Він визначає вимоги до їх функціонування, проводить ліцензування, встановлює правила взаємодії учасників, а також відповідає за забезпечення надійності та стійкості платіжної інфраструктури держави.

У сучасних умовах особливої актуальності набуває впровадження цифрових платіжних технологій, що дозволяють здійснювати операції в режимі 24/7, з високим рівнем автоматизації та захисту даних. У зв’язку з цим значення платіжних систем зростає не лише як фінансового інструменту, а і як фактору економічної безпеки, конкурентоспроможності та цифрового розвитку держави [14].

Таблиця 1.7.

Види платіжних систем в Україні за суб’єктом організації

Вид платіжної системи	Приклад/Назва	Організатор	Примітки
Національна	«Простір»	Національний банк України	Альтернатива міжнародним системам, підтримує гривню
Міжнародна	Visa, MasterCard, PayPal	Міжнародні фінансові організації	Забезпечують міжнародні транзакції
Внутрішньобанківська	ПриватБанк, Ощадбанк тощо	Конкретний банк	Діє всередині одного банку
Фінтех-платформи	Monobank, Revolut, Wise	Приватні фінтех-компанії	Пов'язані з мобільним застосунком, часто без відділень

Джерело: складено автором на основі [14]

Одним із провідних видів платіжних систем в Україні є системи міжбанківських розрахунків. Основну роль тут відіграє Система електронних

платежів Національного банку України. СЕП забезпечує розрахунки між банками у гривнях у режимі реального часу або протягом одного операційного дня. Система відзначається високим рівнем надійності, безпеки і є базовою платформою для здійснення переказів між фінансовими установами. Вона забезпечує обов'язкове проходження всіх міжбанківських платежів і є основою грошового обороту в Україні [15].

Крім того, в Україні функціонують внутрішньобанківські платіжні системи, які організуються окремими банками для обслуговування своїх клієнтів. Такі системи використовуються для здійснення платежів між рахунками клієнтів одного банку, а також для надання послуг дистанційного банківського обслуговування (інтернет-банкінгу, мобільного банкінгу). Відомими прикладами таких систем є сервіси «Приват24» від ПриватБанку, «Ощад 24/7» від Ощадбанку, «Raiffeisen Online» від Райффайзен Банку.

Таблиця 1.8.

Класифікація платіжних систем за типом розрахунків

Тип розрахунків	Сутність	Приклад
Брутто-розрахунки (RTGS)	Розрахунки в режимі реального часу, без нетингу	СЕП НБУ
Неттінгові розрахунки	Залік взаємних зобов’язань між учасниками	Міжбанківські клірингові системи
Платежі за картками	Операції з використанням банківських платіжних карт	Visa, MasterCard, Простір

Джерело: складено автором на основі [15]

Окремим видом платіжних систем в Україні є системи масових електронних платежів, призначені для швидких переказів фізичних осіб на рахунки інших фізичних чи юридичних осіб. Прикладами є системи переказу коштів, такі як «Простір», Western Union, MoneyGram, а також національні системи внутрішніх переказів – наприклад, «Фінансовий світ», «Avers» тощо. Ці системи дозволяють здійснювати перекази без відкриття банківського рахунку, що особливо важливо для населення, яке має обмежений доступ до традиційних банківських послуг [16].

Таблиця 1.9.

Порівняльна характеристика платіжних систем

Критерій	Національні (Простір)	Міжнародні (Visa, MasterCard)	Фінтех-сервіси (Monobank, Revolut)
Географія використання	В межах України	Усі країни світу	Залежить від країни реєстрації
Вартість обслуговування	Низька	Середня/висока	Відносно низька
Захист даних	Високий	Високий	Високий
Швидкість переказу	Середня	Висока	Дуже висока
Інноваційність	Середня	Середня/висока	Висока

Джерело: складено автором на основі [16]

Особливе місце серед платіжних систем займають міжнародні платіжні системи, які забезпечують здійснення розрахунків за допомогою платіжних карток. На території України активно працюють такі міжнародні системи, як Visa, MasterCard, а також національна система «Простір», створена НБУ для забезпечення незалежності української фінансової системи. Платіжні картки стали універсальним інструментом для безготівкових розрахунків у торговельній мережі, мережі Інтернет, а також для отримання готівки через банкомати [17].

Варто відзначити розвиток в Україні електронних платіжних систем, які забезпечують можливість здійснення платежів через інтернет без використання традиційних банківських інструментів. Такі системи, як Portmone, iPay.ua, EasyPay, дозволяють оплачувати комунальні послуги, мобільний зв'язок, штрафи, покупки в інтернет-магазинах та здійснювати інші фінансові операції за допомогою електронного гаманця або банківської картки.

Окрему категорію складають системи електронних грошей. Електронні гроші – це одиниці вартості, які зберігаються на електронному носії і використовуються для здійснення безготівкових платежів. В Україні випуск електронних грошей здійснюється банками та небанківськими фінансовими установами за умови отримання відповідної ліцензії від НБУ.

Найпоширенішими операторами електронних грошей є такі проєкти, як GlobalMoney, WebMoney.UA, а також мобільні гаманці, інтегровані в банківські сервіси [18].

У структурі платіжних систем в Україні важливе місце займають системи обслуговування державних платежів. Через спеціальні платформи здійснюється сплата податків, митних зборів, штрафів, соціальних внесків. Зокрема, платформа «Портал Дія» дозволяє громадянам здійснювати платежі до бюджету та користуватися державними сервісами в електронному вигляді.

В останні роки в Україні активно розвиваються платіжні системи на основі QR-кодів, що дозволяють здійснювати оплату товарів і послуг шляхом сканування коду за допомогою мобільного пристрою. Прикладами є системи «QR-платежі» від ПриватБанку, а також сервіси на базі національної системи «Простір». Такий вид платежів особливо зручний для малого та середнього бізнесу, який прагне мінімізувати витрати на традиційне торговельне обладнання [19].

Таблиця 1.10.

Основні учасники платіжних систем в Україні

Категорія учасника	Приклади	Роль у системі
Регулятор	Національний банк України	Ліцензування, контроль, нормативне регулювання
Платіжна організація	Visa, MasterCard, Простір	Організація процесингу та мережі
Банк-емітент	ПриватБанк, Ощадбанк тощо	Випуск платіжних засобів
Банк-еквайр	Райффайзен Банк, ПУМБ тощо	Обслуговування платіжних терміналів
Користувачі	Фізичні та юридичні особи	Використання платіжних інструментів

Джерело: складено автором на основі [19]

У контексті розвитку цифрових технологій важливу роль починають відігравати також платіжні системи на базі технології Near Field Communication. Використання мобільних гаманців, таких як Google Pay, Apple Pay, Garmin Pay в Україні набуває дедалі більшої популярності. Безконтактні

платежі сприяють зручності та швидкості розрахунків, а також відповідають сучасним стандартам безпеки.

Щодо регулювання платіжних систем в Україні, воно здійснюється Національним банком України, який виконує функції спостереження за платіжними системами з метою забезпечення їх надійності, стабільності та розвитку. НБУ здійснює ліцензування операторів платіжних систем, встановлює вимоги до їх діяльності, забезпечує захист прав споживачів фінансових послуг [20].

Особливу увагу у розвитку платіжних систем приділяється питанням безпеки платежів. Національний банк України встановлює вимоги до захисту інформації, боротьби з шахрайством, дотримання стандартів захисту платіжних даних. Підприємства та фінансові установи активно впроваджують технології двофакторної автентифікації, шифрування даних, аналізу ризиків для забезпечення максимальної безпеки розрахунків.

Таким чином, платіжні системи в Україні представлені широким спектром видів, кожен із яких виконує свою специфічну функцію у забезпеченні платіжного обороту. Розвиток платіжних систем є невід’ємною частиною побудови сучасної фінансової інфраструктури держави, сприяє підвищенню ефективності розрахунків, розширенню доступу населення до фінансових послуг, інтеграції України у глобальну економіку. Подальший розвиток платіжних систем в Україні має базуватися на принципах інноваційності, безпеки, доступності та прозорості, що забезпечить стабільне функціонування фінансового сектору та сприятиме економічному зростанню країни.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ РОЗВИТКУ ЦИФРОВИХ ГРОШЕЙ ЯК ІНСТРУМЕНТУ СТИМУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ ПЛАТІЖНИХ СИСТЕМ В УКРАЇНІ

2.1. Сучасний стан розвитку цифрових грошей в Україні

У сучасних умовах глобалізації та стрімкої цифровізації фінансового сектору особливої ваги набуває впровадження цифрових грошей як одного з провідних драйверів трансформації платіжних систем. Цей процес охоплює не лише технічні й технологічні зміни, а й фундаментальні зрушення в підходах до організації фінансових операцій, регулювання грошового обігу та забезпечення економічної стабільності. В умовах постійних змін, викликаних як внутрішніми реформами, так і зовнішніми глобальними тенденціями, Україна активно шукає ефективні інструменти, що дозволили б не лише модернізувати фінансову інфраструктуру, а й посилити її інтеграцію у світову економіку [21].

Цифрові гроші в цьому контексті виступають не просто інноваційною технологією, а стратегічним ресурсом розвитку. Їх впровадження відкриває нові можливості для побудови ефективної, прозорої та інклюзивної фінансової екосистеми. Зокрема, цифрові валюти сприяють підвищенню прозорості грошових потоків, зниженню обсягів тіньової економіки, спрощенню доступу до фінансових послуг для широких верств населення, а також створюють підґрунтя для формування довіри до державних фінансових інституцій.

Для України, яка перебуває на етапі глибокого реформування банківської та платіжної сфер, цифрові гроші є надзвичайно перспективним інструментом. Вони можуть суттєво підвищити рівень цифрової фінансової інклюзії, особливо в сільських та віддалених регіонах, де традиційні фінансові послуги часто є малодоступними. Крім того, цифрові валюти мають потенціал для зміцнення макроекономічної стабільності за рахунок більш ефективного

контролю за грошовим обігом, обліком та прогнозуванням фінансових потоків [22].

У цьому контексті актуальним і необхідним є всебічний аналіз потенціалу цифрових валют як інструменту стимулювання розвитку платіжних систем України. Такий аналіз дозволить не лише оцінити перспективи їх впровадження, а й сформувати практичні рекомендації щодо нормативного регулювання, технічного забезпечення, кібербезпеки та підвищення фінансової грамотності населення в умовах цифрової трансформації економіки.

Таблиця 2.1.

Форми цифрових грошей та їх характеристика

Форма цифрових грошей	Характеристика	Приклади
Банківські електронні гроші	Гроші, що зберігаються на банківських рахунках	Кошти на карткових рахунках, мобільні додатки банків
Електронні гаманці	Програмні рішення для зберігання та переказу грошей	Google Pay, Apple Pay, PayPal
Криптовалюти	Децентралізовані цифрові активи на основі блокчейну	Bitcoin, Ethereum
CBDC (державні цифрові валюти)	Цифрові версії національних валют, які емітуються центробанками	е-гривня (у планах НБУ), e-krona

Джерело: складено автором на основі [21]

Цифрові гроші можна класифікувати за кількома ознаками: за емітентом, за формою, за ступенем анонімності та доступності. Найбільшу увагу на сьогодні привертає концепція цифрової валюти центрального банку, яка розглядається як відповідь держав на швидке зростання популярності децентралізованих фінансових активів. НБУ вже розпочав дослідження щодо можливості запуску е-гривні як національної цифрової валюти [23].

Впровадження цифрової гривні має потенціал значно змінити структуру платіжної системи України. З одного боку, це може поліпшити ефективність міжбанківських розрахунків, знизити вартість транзакцій для бізнесу та

споживачів, забезпечити прозорість операцій і полегшити контроль за дотриманням податкового законодавства. З іншого боку, виникають і виклики, зокрема технічні, юридичні, етичні та питання кібербезпеки [24].

Аналіз динаміки використання цифрових грошей в Україні за період 2020–2024 років свідчить про стійке зростання популярності цього інструменту серед населення та бізнесу. Починаючи з 2020 року, коли цифрові платформи почали активно розвиватися на тлі пандемії COVID-19, українці все частіше віддавали перевагу безготівковим розрахункам, електронним гаманцям та мобільним фінансовим додаткам. Уже у 2021 році спостерігалося стрімке зростання кількості транзакцій із використанням цифрових грошей, що зумовлено як обмеженнями фізичних контактів, так і розвитком інфраструктури онлайн-оплат.

Таблиця 2.2.

Динаміка використання цифрових грошей в Україні (2020–2024)

Рік	Обсяг електронних транзакцій, млрд грн	Частка безготівкових розрахунків, %	Кількість активних електронних гаманців, млн
2020	1 800	55%	3,2
2021	2 300	63%	4,1
2022	3 150	72%	5,5
2023	3 900	79%	6,8
2024*	4 500	85%	7,

Джерело: складено автором на основі [24]

У наступні роки – 2022–2023 – цифрові фінансові послуги в Україні продовжували укріплювати свої позиції завдяки активному впровадженню банками інноваційних сервісів, поширенню додатків типу monobank, Revolut та Diia, а також підвищенню довіри до фінансових технологій серед різних вікових груп. Варто відзначити, що в цей період зросла частка використання цифрових валют у мікроплатежах, оплаті комунальних послуг, інтернет-магазинах та P2P-переказах. Крім того, цифрові гроші почали все активніше використовуватись у сфері малого бізнесу, що сприяло його легалізації та зменшенню готівкового обігу.

Рис. 2.1. Динаміка використання цифрових грошей в Україні за 2020-2024 рр [24]

У 2024 році темпи цифровізації платіжної системи залишаються високими, що відображається у зростанні обсягу електронних транзакцій, кількості користувачів цифрових гаманців і впровадженні національних проєктів, зокрема пілотного запуску електронної гривні. Така тенденція демонструє, що цифрові гроші перетворюються на звичний елемент повсякденного фінансового життя українців, поступово витісняючи традиційні форми розрахунків. Зростає також інтерес до криптовалют як альтернативного активу, хоч і на тлі ще нестабільного регуляторного поля.

Таким чином, динаміка використання цифрових грошей в Україні у 2020–2024 роках засвідчує їхню зростаючу роль у модернізації платіжної системи, підвищенні фінансової інклюзії та стимулюванні економічної прозорості. У перспективі цей напрям має всі шанси стати одним із ключових факторів цифрового прориву національної економіки [25].

Цифрові гроші також сприяють підвищенню конкуренції у фінансовому секторі. У міру розвитку інноваційних платіжних інструментів, банки та небанківські фінансові установи змушені адаптувати свої сервіси до потреб споживача, впроваджуючи швидші, дешевші та зручніші рішення. У цьому

процесі держава виконує регуляторну функцію, одночасно формуючи рамки для інноваційного розвитку і запобігаючи фінансовим зловживанням.

Для України цифрові гроші можуть відіграти ключову роль у підвищенні фінансової інклюзії. Значна частина населення, особливо в сільських районах, досі має обмежений доступ до банківських послуг. Цифрові платформи, зокрема ті, що не потребують відкриття банківського рахунку, дозволяють розширити фінансове охоплення, зменшуючи витрати на обслуговування клієнтів і підвищуючи доступність транзакцій.

Таблиця 2.3.

Основні переваги цифрових грошей для учасників ринку

Категорія користувачів	Основні переваги цифрових грошей
Споживачі	Швидкість, зручність, менше витрат
Бізнес	Зменшення витрат на інкасацію, оптимізація операцій
Держава	Контроль над грошовими потоками, зменшення тіньової економіки
Банки та фінтех-компанії	Нові продукти та послуги, розширення клієнтської бази

Джерело: складено автором на основі [25]

Ще одним важливим аспектом є інтеграція цифрових грошей у державну політику соціальної підтримки. Завдяки токенізації соціальних виплат, пільг і субсидій держава може забезпечити цільове використання коштів, підвищити контроль за їх розподілом і зменшити рівень шахрайства. Це, своєю чергою, створює передумови для ефективнішого функціонування бюджетної системи.

Проте стрімкий розвиток цифрових грошей неможливий без належного, всебічного та комплексного правового регулювання, яке б відповідало сучасним викликам фінансової безпеки, технологічного прогресу та економічної стабільності. Забезпечення правової визначеності є критично важливим для формування довіри з боку учасників ринку – як бізнесу, так і споживачів. На сьогодні Україна вже зробила низку важливих кроків у цьому напрямі. Зокрема, прийнято Закон України «Про віртуальні активи», який

вперше на законодавчому рівні закріпив поняття криптоактивів, визначив правовий статус операторів ринку та створив передумови для їхньої легалізації у межах української юрисдикції [26].

Утім, цього недостатньо для повноцінного та безпечного функціонування цифрової фінансової інфраструктури. Реалізація норм цього закону потребує розробки та впровадження цілої низки підзаконних актів, які деталізують порядок реєстрації, ліцензування, обліку та контролю за операціями з цифровими активами. Крім того, критично важливим є питання податкового регулювання – необхідно чітко визначити правила оподаткування доходів, отриманих унаслідок операцій з криптовалютами та іншими цифровими грошима, щоб уникнути ухилення від сплати податків і забезпечити рівні умови для всіх учасників ринку.

Окрему увагу слід приділити захисту прав споживачів, які можуть бути не повністю обізнаними у складних механізмах функціонування цифрових активів. Необхідне створення ефективних механізмів інформування, оскарження, повернення коштів і правової відповідальності у разі порушення умов цифрових операцій. Водночас важливою складовою регуляторного середовища є боротьба з фінансовими злочинами, зокрема, з відмиванням доходів, отриманих злочинним шляхом, та фінансуванням тероризму. Це вимагає впровадження національних і міжнародних стандартів комплаєнсу, обміну інформацією між державними органами та тісної співпраці з міжнародними фінансовими організаціями [27].

Таким чином, для сталого розвитку цифрових грошей в Україні необхідна не лише правова база, а й узгоджена політика, спрямована на прозорість, безпеку та ефективність фінансових відносин у цифровому середовищі. Лише за умов комплексного підходу можливе створення конкурентоспроможної та довірчої цифрової економіки, що стане потужним чинником економічного зростання.

У стратегічному контексті цифрові гроші можуть стати важливим інструментом протидії тіньовій економіці. Завдяки технологіям блокчейн та

смарт-контрактам держава отримує змогу забезпечити повну прозорість фінансових операцій, контролювати грошові потоки та скоротити можливості для зловживань. Це особливо важливо для країн із високим рівнем неформальної економіки, як Україна, де цифровізація може сприяти збільшенню податкових надходжень без прямого фіскального тиску.

Крім того, цифрові валюти можуть відігравати роль у розвитку міжнародної торгівлі та фінансової інтеграції України. У майбутньому можливе створення спільних платформ для здійснення транскордонних платежів між державами, які використовують власні CBDC. Це сприятиме зменшенню залежності від долара США та євро у міжнародних розрахунках, зниженню валютних ризиків і підвищенню стабільності зовнішньоекономічної діяльності [28].

Технічна інфраструктура – ще один критично важливий елемент успішного впровадження цифрових грошей, без якого ефективне функціонування новітніх фінансових рішень є неможливим. Упровадження цифрових валют вимагає створення та підтримки високонадійних, стабільних і захищених цифрових платформ, здатних обробляти велику кількість транзакцій у режимі реального часу з дотриманням найвищих стандартів кібербезпеки. Окрім цього, важливо забезпечити широке покриття швидкісного інтернету, особливо в сільських і віддалених регіонах, де цифрова ізоляція може стати бар’єром для включення населення до нових фінансових сервісів.

Важливою передумовою ефективної інтеграції цифрових грошей також є високий рівень цифрової грамотності серед населення. Люди повинні не лише мати доступ до технологій, а й вміти ними користуватися, розуміти базові принципи роботи цифрових фінансових інструментів і вміти захищати свої персональні дані. Це, у свою чергу, вимагає реалізації освітніх програм, державних ініціатив із підвищення обізнаності, а також підтримки з боку громадських організацій та медіа [29].

Не менш важливою є технічна і технологічна готовність банківського сектору до інтеграції цифрових грошей у свою діяльність. Це включає адаптацію внутрішніх систем, модернізацію платіжних процесів, підключення до відповідних державних і комерційних платформ, а також здатність співпрацювати з новими гравцями на ринку – фінтех-компаніями та розробниками інноваційних рішень.

У цьому контексті вирішальну роль відіграє ефективна співпраця між державними структурами та приватним сектором. Особливо цінною є взаємодія з IT-компаніями, фінтех-стартапами, телекомунікаційними операторами, а також із міжнародними донорами та партнерами, які можуть надати експертизу, технології та фінансування. Така міжсекторальна співпраця здатна забезпечити не лише технічну реалізацію проєктів цифрових грошей, а й їхню довгострокову стійкість, масштабованість та інноваційність.

Певну роль у стимулюванні розвитку цифрових грошей відіграє й зовнішній геополітичний контекст. У ситуації війни з Росією та в умовах економічної турбулентності Україна потребує гнучких, швидких та захищених платіжних рішень. Цифрові гроші дозволяють мобілізувати ресурси, спрощувати фандрейзинг для армії, гуманітарних ініціатив, швидко переказувати кошти навіть у зоні бойових дій, що вже частково реалізується в практиці використання криптовалют [30].

Разом з тим, слід враховувати ризики надмірної діджиталізації платіжних систем. Повна відмова від готівки або концентрація управління цифровими грошима в руках монопольного оператора може створити нові виклики: вразливість до хакерських атак, втрату приватності, ризики цифрової дискримінації або обмеження доступу до коштів у разі системних збоїв. Саме тому важливо дотримуватися принципу «цифрового балансу» – поступового впровадження новацій із збереженням альтернативних форм оплати.

У підсумку, розвиток цифрових грошей в Україні має величезний потенціал для трансформації платіжної системи, посилення її прозорості, швидкості, доступності та безпеки. Але цей процес вимагає системного

підходу – на рівні державної стратегії, правового регулювання, технічної модернізації та формування цифрової культури серед населення. За умови грамотної реалізації цифрова гривня та інші форми цифрових активів можуть не лише оптимізувати внутрішню фінансову інфраструктуру, а й стати частиною інтеграції України у світовий цифровий фінансовий ландшафт [31].

За останні п’ять років цифрові гроші в Україні перейшли від гіпотетичної новації до практичного етапу випробувань. У країні, що переживає повномасштабну війну та одночасно інтегрується у світовий фінансовий простір, попит на швидкі, безпечні й контрольовані безготівкові інструменти різко зріс. Саме тому тема е-гривні та ширше – цифрових грошей – стала центральним елементом сучасної політики НБУ та уряду.

Таблиця 2.4.

Обсяги та частка безготівкових операцій з картками в Україні за 2023–2024 рр.

Показник	2023 рік	9 міс 2024 року	2024 рік	І квартал 2025 року
Кількість транзакцій, млн	7 912,50	6 392,50	8 654,40	2 191,30
Сума операцій, млрд грн	6 140,80	4 791,30	6 577,40	1 646,50
Частка безготівкових операцій за кількістю	93,5	94,5	94,6	95,2
Частка безготівкових операцій за сумою	65	64,8	64,5	65,2

Джерело: складено автором на основі [13]

Аналіз таблиці свідчить про стійке зростання ролі безготівкових операцій у платіжній системі України. Так, кількість транзакцій у 2023 році становила 7 912,5 млн, а вже у 2024 році вона зросла до 8 654,4 млн, що вказує на підвищення фінансової активності громадян та підприємств в електронному середовищі. Навіть за 9 місяців 2024 року кількість операцій (6 392,5 млн) була лише дещо меншою за повний показник 2023 року, а в першому кварталі 2025 року вже зафіксовано понад 2,1 млрд транзакцій, що підтверджує продовження динамічного тренду.

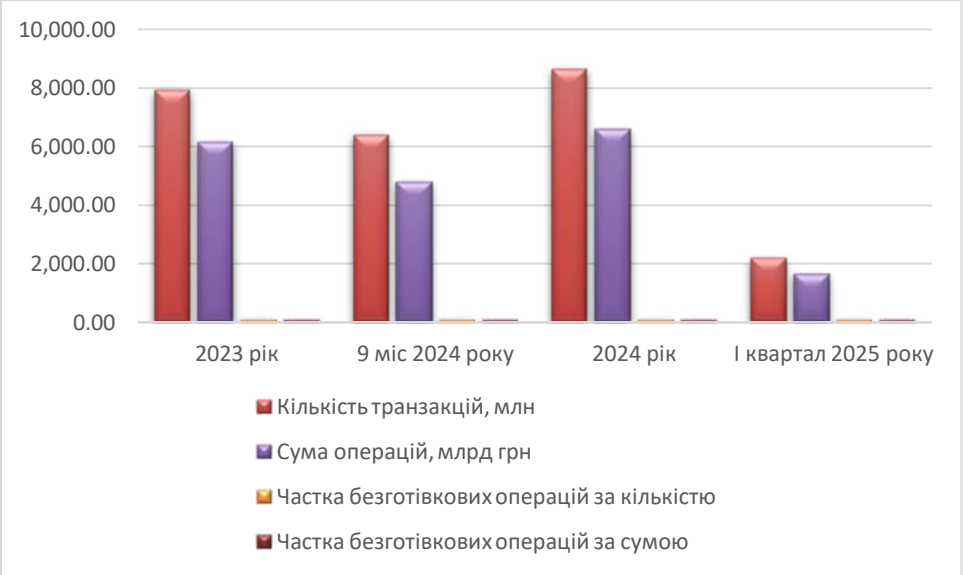

Рис 2.2. Аналіз обсягів та частки безготівкових операцій з картками в Україні за 2023–2024 рр. [13]

Сума операцій також демонструє стабільне зростання: з 6 140,8 млрд грн у 2023 році до 6 577,4 млрд грн у 2024-му. Показник за І квартал 2025 року – 1 646,5 млрд грн – є сильним стартом, який прогнозує потенційне перевищення минулорічного обсягу. Ще більш важливим є зростання частки безготівкових операцій: за кількістю вони сягнули 95,2 % у першому кварталі 2025 року, що є рекордним показником. Частка безготівкових операцій за сумою стабільно тримається в межах 64,5–65,2 %, що свідчить про довіру населення до цифрових інструментів оплати навіть у випадках великих фінансових операцій. Усе це свідчить про ефективне функціонування цифрових грошей як інструменту стимулювання розвитку платіжної системи в Україні [32].

Чинна правова база вже містить визначення “електронної гривні” у Законі «Про платіжні послуги» й описує її як «електронну форму національної валюти, що існує лише безготівково та є законним платіжним засобом нарівні з готівкою і безготівковими коштами». У тексті закону чітко зазначено роль НБУ як єдиного емітента, що відповідає за монетарну стабільність нової форми грошей.

У січні 2025 року Нацбанк оголосив про підготовку відкритого тестування е-гривні у кількох сценаріях – роздрібні платежі, транскордонні

перекази та програмовані соціальні виплати. Публічний пілот запланували на другу половину року з участю низки банків, фінтех-стартапів і двох міжнародних платіжних систем.

Підґрунтям для масштабнішого запуску стала ще «лабораторна» серія експериментів 2021-2023 рр. із Tascombank та компанією Bitt: тоді на блокчейні Stellar змоделювали випуск токенізованої гривні з обмеженим обігом усередині банку й провели внутрішньобанківські платежі та зарплатні проєкти. За підсумками тесту банк підтвердив доречність токенізації й високу швидкість розрахунків, заклавши практичні основи для нинішнього пілоту.

За міжнародною класифікацією Human Rights Foundation CBDC Tracker, Україна вже формально перебуває у фазі «pilot», тобто проходить поглиблені випробування власної державної цифрової валюти й оцінює її регуляторні наслідки [33].

Паралельно у 2024 р. набув чинності Закон «Про віртуальні активи»; він гармонізує українські правила з європейським регламентом MiCA та закладає концерн-правила для обігу стейблкоїнів, токенів та інших криптоактивів. Документ виділяє НБУ й НКЦПФР як подвійного регулятора, а також встановлює вимоги до капіталу, розкриття інформації та резервів емітентів.

У 2025-му Віртуальні Активи Service Providers підпадають під повноцінний режим фінмоніторингу: біржі, крипто-АТМ-мережі та кастодіальні гаманці змушені проходити ліцензування й KYC-процедури, а дані про транзакції потрапляють у систему фінансового моніторингу Держфінмоніторингу й НБУ.

Наявність зрілої крипторегуляції відкрила шлях і до соціальних експериментів. Показовим став пілот UNHCR/Stellar із виплатою гуманітарної допомоги українським переселенцям у стейблкоїні USDC: одержувачі отримують токени на смартфон і можуть конвертувати їх у будь-якому відділенні MoneyGram без комісії, що значно спростило логістику благодійних переказів у воєнний час [34].

Комерційний сектор теж демонструє швидку еволюцію. Проєкт НБУ з відкритого банкінгу, винесений на публічне обговорення у травні 2025 р., з 1 серпня вводить єдині API-стандарти й передбачає обов'язкове підключення банків до "системи відкритих рахунків". Це створює технічну основу для миттєвих платежів у майбутній е-гривні між будь-якими провайдерами.

Новий режим електронних грошей у Законі «Про платіжні послуги» також дозволив небанківським установам емітувати власні цифрові гроші на базі державної валюти за ліцензією НБУ, що стимулює конкуренцію у секторі P2P-переказів, QR-кодових оплат і мікроплатежів.

Таблиця 2.5.

Аналіз структури безготівкових операцій у І кварталі 2025 року

Тип операції	Частка за кількістю	Частка за сумою
Торгівля в офлайн/онлайн сегменті	72,9	48,8
Переказ з картки на картку	7,8	28,1
Оплата в інтернеті	14,4	16,2

Джерело: складено автором на основі [14]

Аналіз таблиці 2.5 демонструє структуру безготівкових операцій в Україні за типами транзакцій. Найбільшу частку за кількістю займає торгівля в офлайн та онлайн сегменті – 72,9 %, що свідчить про домінування споживчих витрат через платіжні картки у повсякденному житті населення. Водночас ця категорія формує 48,8 % від загальної суми операцій, що підкреслює її роль як основного інструменту цифрового розрахунку. Такий розподіл вказує на масовість і широке поширення безготівкових розрахунків у роздрібній торгівлі, як у фізичних точках, так і в e-commerce.

Рис. 2.3. Аналіз структури безготівкових операцій у I кварталі 2025 року [14]

Значну роль за сумою операцій відіграє переказ з картки на картку – 28,1 %, попри те, що за кількістю таких транзакцій лише 7,8 %. Це пояснюється високим середнім чеком таких переказів: вони зазвичай використовуються для перерахування більших сум – наприклад, між родичами, для оплати послуг, чи переказів між власними рахунками. Такий тип операцій став одним із ключових інструментів персональних фінансів в умовах зростаючої довіри до цифрових каналів [35].

Оплата в інтернеті має помірні показники – 14,4 % за кількістю та 16,2 % за сумою, що свідчить про стабільний розвиток e-commerce та цифрових сервісів. Цей сегмент демонструє сталість та передбачуваність, відображаючи тенденцію переходу частини споживчих витрат в онлайн. Загалом, структура розподілу показує, що цифрові гроші вже відіграють системоутворюючу роль у розвитку платіжної системи, посилюючи її мобільність, масштабованість і доступність для населення.

Водночас ринок стикається з низкою викликів. По-перше, цифрова грамотність: хоча 78 % населення має смартфони, ефективне користування криптогаманцями та децентралізованими додатками потребує додаткових освітніх проєктів. По-друге, кібербезпека: сплеск фішингових атак і

компрометації бірж у 2023-2024 рр. змусив регулятор ужорсточити вимоги до мультифакторної автентифікації й резервного копіювання [36].

Крім того, незважаючи на активний розвиток платіжної інфраструктури у містах, у сільській місцевості досі спостерігається нестача стабільного інтернету, що обмежує потенціал е-гривні та мобільних гаманців. НБУ прогнозує, що до кінця 2027 р. 4G-покриття сягне 98 % території країни, що створить технічну передумову для повсюдного використання цифрових грошей.

На міжнародному рівні Україна вже активно працює над інтеграцією власної цифрової валюти – е-гривні – у глобальний фінансовий простір. Зокрема, ведуться переговори з Євросистемою та Банком Литви щодо технічної сумісності е-гривні з цифровим євро для забезпечення безшовних транскордонних P2P-переказів. Така ініціатива відкриває нові можливості для швидших і дешевших грошових переказів, що є особливо актуальним для мільйонів українців, які працюють або перебувають у країнах Європейського Союзу [37].

За даними НБУ, обсяг грошових переказів з-за кордону у 2024 році сягнув понад 14 млрд доларів США, що є критично важливим джерелом надходжень до економіки країни. Інтеграція е-гривні з цифровими валютами країн ЄС потенційно дозволить суттєво скоротити витрати на ремітенси, підвищити швидкість операцій та зменшити залежність від комерційних посередників.

Окремим і не менш важливим вектором розвитку цифрових грошей є запровадження програмованих платежів – так званих «смарт-грошей», заснованих на технології смарт-контрактів. Завдяки цьому підходу держава зможе забезпечити точкове використання коштів за цільовим призначенням, уникаючи зловживань. Це особливо актуально у контексті виплат військовослужбовцям, соціальних компенсацій постраждалим від війни, а також при реалізації державних програм субсидування. Кошти, закладені у програмований цифровий актив, можуть використовуватись лише для

конкретних цілей, що значно підвищує прозорість і контроль ефективності бюджетних витрат [38].

Запуск пілотного проєкту зі смарт-грошима запланований Національним банком України спільно з Міністерством соціальної політики на 2026 рік. Цей проєкт має на меті протестувати функціональність цифрової валюти в умовах реального сектору з використанням новітніх фінансових технологій. Такий підхід не лише підвищить довіру до цифрової форми гривні серед громадян, але й стане важливим кроком до цифрової трансформації системи державних фінансів, з подальшим можливим поширенням на інші сфери – освіту, охорону здоров'я, гуманітарну допомогу тощо.

Таким чином, станом на середину 2025 року Україна демонструє значний прогрес у розвитку цифрових грошей, маючи комплексну нормативно-правову базу, активну державну участь у проєктах цифрової валюти центрального банку та динамічно розвиваючийся приватний сектор криптоактивів. Прийняття ключових законодавчих актів, запуск пілотних програм з е-гривнею, а також легалізація та регулювання віртуальних активів формують багаторівневу фінансову екосистему, де співіснують державні та комерційні цифрові рішення. Така система відкриває нові можливості для інновацій, підвищення прозорості фінансових процесів, а також ширшого залучення громадян до цифрової економіки [39].

Проте справжній прорив у цифровій фінансовій трансформації України залежатиме від кількох ключових факторів. По-перше, важливим є успішне завершення відкритого тестування е-гривні – цифрового аналога національної валюти, що розробляється Національним банком України. Ефективне впровадження цієї моделі зможе стати основою для безпечного та стабільного обігу цифрових грошей у країні. По-друге, необхідне масштабування інфраструктури відкритого банкінгу, що передбачає налагоджену взаємодію між фінансовими установами, платіжними сервісами та фінтех-компаніями через відкриті API, – це забезпечить гнучкість, конкуренцію та інновації у фінансових послугах. По-третє, критичним залишатиметься аспект

кібербезпеки: гарантування захисту даних користувачів та транзакцій, а також протидія цифровому шахрайству.

Окрім технічних і регуляторних передумов, вирішальне значення матиме стабільність макроекономічного середовища, яке повинно забезпечувати довіру до фінансової системи в цілому, особливо в умовах воєнного та посткризового періодів. Надійна монетарна політика, прогнозована інфляція, контроль за валютними ризиками та підтримка міжнародних партнерів стануть важливими факторами для зміцнення позицій цифрових фінансових інструментів [40].

Таким чином, уже зараз очевидно, що цифрові гроші в Україні перестали бути лише теоретичною або експериментальною концепцією – вони перетворилися на реальний, стратегічно важливий драйвер модернізації фінансового сектору. Вони сприяють підвищенню ефективності розрахунків, прозорості економіки, фінансовій інклюзії та наближають Україну до повноцінної інтеграції у глобальний цифровий ринок. Подальший розвиток цієї сфери має всі шанси стати основою для сталого зростання економіки та конкурентоспроможності країни у XXI столітті.

2.2. Трансформація українських платіжних систем під впливом цифрової економіки

У сучасних умовах глобальної цифровізації ключові сфери економіки, зокрема фінансовий сектор, зазнають значних змін. Особливо це стосується платіжних систем, які є основою функціонування будь-якої фінансової інфраструктури. В Україні, як і в усьому світі, цифрова економіка стимулює переосмислення принципів функціонування платіжних систем, спонукаючи до модернізації, підвищення прозорості, ефективності та безпеки фінансових транзакцій. Трансформаційні процеси в цьому напрямі набувають дедалі більшого значення в умовах розвитку фінтеху, зростання популярності

безготівкових розрахунків та посилення ролі цифрових валют і електронних грошей [41].

Сучасні платіжні системи в Україні все активніше переходять на цифрові технології, інтегруючи інноваційні рішення, такі як мобільні гаманці, QR-коди, NFC-технології, системи миттєвих платежів та платформи для обробки криптовалют і токенізованих активів. Це сприяє зменшенню залежності від готівкових розрахунків, підвищенню фінансової інклюзії, зручності та швидкості проведення платежів як у межах країни, так і за її межами. Крім того, цифровізація платіжної інфраструктури дозволяє державі краще контролювати обіг коштів, запобігати тіньовій економіці та забезпечувати більш точну фіскалізацію операцій.

Варто зазначити, що цифрова трансформація платіжних систем є не лише технічним оновленням, а й комплексним процесом, що охоплює правове регулювання, кібербезпеку, захист персональних даних, удосконалення механізмів ідентифікації користувачів та інтеграцію з міжнародними стандартами. Національний банк України активно просуває ініціативи щодо запуску е-гривні, удосконалення електронного документообігу та підключення до міжнародних платформ транскордонних платежів. У перспективі це дозволить Україні не лише забезпечити стабільність і надійність власної платіжної інфраструктури, але й стати повноцінним гравцем на глобальному цифровому фінансовому ринку [42].

Під цифровою економікою розуміють систему економічних відносин, яка базується на використанні цифрових технологій, платформ, даних і мереж. Основними рушіями цього процесу є великі обсяги даних, штучний інтелект, блокчейн, інтернет речей та мобільні технології. Платіжні системи, у свою чергу, виконують критичну роль у забезпеченні обігу коштів і виступають інструментом реалізації фінансових операцій як у фізичному, так і в цифровому вимірі. Перехід до цифрових інструментів у цій сфері відкриває нові можливості як для держави, так і для бізнесу та громадян.

В Україні трансформація платіжних систем значною мірою зумовлена зовнішніми і внутрішніми чинниками. До зовнішніх належать загальносвітові тренди: розвиток електронної комерції, зростання довіри до фінансових технологій, активне впровадження цифрових валют центральних банків, а також необхідність відповідати міжнародним стандартам безпеки платежів. Внутрішні чинники включають потребу у фінансовій інклюзії, зменшення обсягу готівки в обігу, посилення податкового контролю, реформування банківської системи та необхідність протидії тіньовій економіці [43].

Одним із ключових аспектів трансформації стало розширення функціоналу Національної платіжної системи України, що відповідає сучасним викликам цифрової економіки. Національний банк України не лише виконує роль регулятора, а й ініціює глибокі структурні зміни, спрямовані на модернізацію платіжної інфраструктури, інтеграцію з європейським фінансовим простором та підвищення рівня фінансової інклюзії. Суттєво зростає роль цифрових технологій в забезпеченні прозорості, оперативності та безпеки платежів. У цьому контексті держава поступово створює нормативно-правове середовище, що є дружнім до інновацій, та одночасно гарантує захист прав споживачів.

З цією метою НБУ прийняв низку нормативно-правових актів, які забезпечують основу для динамічного розвитку ринку платіжних послуг. Зокрема, значним проривом стало прийняття Закону України «Про платіжні послуги», що набрав чинності у 2022 році. Цей документ запровадив сучасну класифікацію платіжних послуг, дозволив використовувати відкриті API, а також адаптував національну нормативну базу до європейських стандартів, передусім – до Директиви PSD2. Такий крок відкрив двері для нових гравців на ринку – небанківських постачальників платіжних послуг, включаючи фінтех-компанії, мобільні оператори, маркетплейси та інші інноваційні платформи [44].

Впровадження положень цього закону дало поштовх до створення конкурентного середовища, в якому традиційні банки змушені модернізувати

свої сервіси, аби не втратити частку ринку. Водночас це забезпечує користувачам ширший вибір зручних платіжних рішень – від мобільних гаманців і QR-платежів до миттєвих переказів між рахунками, навіть без посередництва банку. Конкуренція сприяє зниженню комісій, покращенню якості послуг та розвитку нових бізнес-моделей. Таким чином, Україна впевнено рухається в напрямі побудови інноваційної платіжної екосистеми, що відповідає найкращим світовим практикам.

Значного розвитку зазнали мобільні платіжні рішення. Зокрема, широке поширення отримали Apple Pay, Google Pay, а також локальні сервіси – Приват24, monobank, Sense від Альфа-Банку та інші. Вони забезпечують швидкий, зручний та безпечний доступ до фінансових операцій. Крім того, цифровізація сприяла розвитку таких послуг, як миттєві перекази між картками, автоматизовані платежі за комунальні послуги, мобільні гаманці та QR-оплати. Такі інструменти дозволяють споживачам здійснювати транзакції без необхідності взаємодії з банком у фізичному просторі, що особливо актуально в умовах війни, пандемії та інших кризових ситуацій [45].

Важливим вектором трансформації є впровадження системи електронних грошей. В Україні цей інструмент представлений як у вигляді банківських е-грошей, так і у вигляді рішень небанківських установ. Електронні гроші стали альтернативним засобом розрахунку, особливо в онлайн-середовищі. У майбутньому НБУ розглядає можливість запровадження цифрової гривні – національної цифрової валюти, яка має на меті підвищити ефективність грошово-кредитної політики, зменшити витрати на готівковий обіг та надати додаткові інструменти для фінансового контролю.

Паралельно з розвитком технологій постає питання кібербезпеки та захисту персональних даних. Платіжна система, будучи високотехнологічною інфраструктурою, вразлива до зовнішніх атак і внутрішніх збоїв. Тому держава зобов’язана формувати адекватну нормативно-правову базу, інвестувати в кіберзахист і розвивати партнерство з міжнародними організаціями. Зокрема, велику увагу приділено реалізації європейських

стандартів безпеки платежів, включаючи аутентифікацію користувачів, шифрування даних та протидію шахрайству [46].

Цифрова економіка також трансформує структуру споживання фінансових послуг, змінюючи не лише канали взаємодії між користувачами й фінансовими установами, а й сам характер платіжних продуктів. Клієнти очікують високої швидкості обслуговування, доступу до послуг у режимі 24/7, а також можливості здійснювати фінансові операції з будь-якого пристрою в будь-який момент. На перший план виходять «розумні» фінансові продукти, що адаптуються до потреб конкретного користувача – наприклад, автоматичне управління особистим бюджетом, індивідуальні пропозиції кредитування або динамічне формування кешбеку в залежності від типу покупок.

Однією з ключових технологій, яка активно інтегрується в цю нову реальність, є штучний інтелект. Завдяки алгоритмам машинного навчання банки та платіжні сервіси можуть аналізувати великі обсяги транзакційних даних, будувати прогностичні моделі поведінки клієнтів, виявляти шахрайські схеми та підвищувати точність верифікації користувачів. Це значно покращує управління ризиками, дозволяє заздалегідь ідентифікувати потенційні проблеми з обслуговуванням боргів, а також надає інструменти для персоналізації послуг, що підвищує лояльність клієнтів і конкурентоспроможність фінансових установ [47].

Окрім цього, штучний інтелект сприяє розвитку нових форматів клієнтського сервісу, таких як чат-боти, віртуальні фінансові радники та голосові асистенти, які забезпечують швидке реагування на запити користувачів без втручання оператора. У сфері платіжних систем це дозволяє забезпечити гнучке управління грошовими потоками в режимі реального часу – наприклад, автоматичну оптимізацію маршрутів платежів, підбір найвигідніших умов транзакцій або динамічне визначення кредитних лімітів. Таким чином, поєднання цифрової економіки, аналітики великих даних і технологій штучного інтелекту відкриває нову епоху у функціонуванні

платіжної інфраструктури – більш адаптивну, інтелектуальну та клієнтоорієнтовану.

Не менш важливою є інтеграція України до європейського платіжного простору. НБУ прагне приєднатися до системи SEPA, що дозволить забезпечити ефективні й недорогі міжнародні перекази між Україною та країнами ЄС. Це має особливе значення в умовах масової міграції українців за кордон, оскільки забезпечить їм зручні інструменти для переказів коштів на батьківщину. Крім того, відкрите банкінг-середовище, яке формується згідно з вимогами PSD2, сприятиме конкуренції, інноваціям і поліпшенню якості фінансових послуг [48].

У перспективі варто очікувати подальшої автоматизації та цифровізації платіжної інфраструктури. Розвиток біометричних технологій, безконтактних рішень, інтеграція штучного інтелекту та розвиток платіжного інтернету речей – це лише частина тих змін, що трансформуватимуть ландшафт платіжної системи. Уже зараз українські банки та фінтех-компанії експериментують із цифровими підписами, віртуальними картками, мультивалютними рахунками, а також із платформами, що об'єднують банківські та небанківські послуги.

Таким чином, цифрова економіка не просто впливає на платіжні системи України, а фактично змінює їхню суть та базові принципи функціонування. Вона стає рушієм формування нової відкритої, гнучкої, безпечної та інноваційної фінансової екосистеми, яка здатна швидко адаптуватися до стрімких змін технологічного середовища і ефективно задовольняти різноманітні потреби населення та бізнесу. Цей процес передбачає інтеграцію сучасних цифрових інструментів, таких як мобільні платежі, електронні гаманці, блокчейн-технології, а також розвиток інфраструктури, що забезпечує миттєві, прозорі та безпечні транзакції [49].

Успішна реалізація таких трансформаційних процесів у платіжній сфері можлива лише за умови тісної та конструктивної взаємодії між усіма ключовими учасниками фінансового ринку – державними органами, які визначають нормативно-правову базу та політику цифрового розвитку;

фінансовими установами, що адаптують свої сервіси та продукти до нових стандартів; бізнесом, який впроваджує інновації у свої операції; а також безпосередніми користувачами, які формують попит та визначають тренди через свої поведінкові патерни.

Для досягнення цієї мети необхідно розробляти і впроваджувати комплексні стратегії цифрової трансформації, що враховують як технічні, так і соціально-економічні аспекти. Важливим фактором є нормативна підтримка, яка забезпечить баланс між інноваційністю і безпекою, захистом прав користувачів та стимулюванням конкуренції. Не менш значущими є інвестиції в перспективні технології, навчання кадрів і підвищення цифрової грамотності населення, що створить основу для стабільного й сталого розвитку платіжних систем у цифровому середовищі.

РОЗДІЛ 3. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ ГРОШЕЙ ЯК ІНСТРУМЕНТУ СТИМУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ ПЛАТІЖНИХ СИСТЕМ

У сучасному глобалізованому світі розвиток цифрових технологій справляє безпрецедентний вплив на фінансову сферу, особливо на платіжні системи, які є основою будь-якої економічної інфраструктури. Технологічні інновації кардинально змінюють традиційні моделі здійснення фінансових операцій, сприяючи підвищенню їхньої ефективності, доступності та безпеки. Одним із найвагоміших інструментів цієї трансформації стали цифрові гроші – новий клас платіжних засобів, які швидко набирають популярності не лише в розвинутих країнах з високим рівнем цифровізації, а й у державах, що розвиваються, де вони виконують важливу роль у подоланні фінансової ізоляції багатьох верств населення [50].

Цифрові гроші пропонують принципово нові підходи до взаємодії між споживачами, бізнесом та державою в контексті управління грошовими потоками. Вони відкривають можливості для створення більш інклюзивної фінансової системи, у якій навіть ті, хто не має традиційного банківського рахунку, можуть легко та безпечно здійснювати платежі, перекази та зберігати свої заощадження у цифровому форматі. Крім того, впровадження цифрових валют сприяє підвищенню прозорості фінансових операцій, що є особливо актуальним для боротьби з корупцією та тіньовою економікою.

Не менш важливою є здатність цифрових грошей забезпечувати швидкість та безпеку транзакцій, що відповідає високим стандартам сучасного ринку і задовольняє потреби користувачів, які звикли до миттєвого доступу до фінансових сервісів. Завдяки використанню передових технологій, таких як блокчейн, криптографія та штучний інтелект, цифрові гроші стають надійним інструментом для захисту персональних даних і запобігання шахрайству [51].

Отже, цифрові гроші не лише змінюють технічну сторону платіжних систем, а й впливають на соціально-економічні процеси, формуючи нові

стандарти взаємодії між усіма учасниками фінансового ринку. Їх поширення створює передумови для більш демократичного, прозорого та ефективного функціонування економіки в цілому, відкриваючи нові горизонти для сталого розвитку на національному та глобальному рівнях.

Цифрові гроші – це форма грошей, яка існує виключно в електронному вигляді. Вони можуть бути централізованими або децентралізованими. У більш широкому сенсі під цифровими грошима також маються на увазі електронні гроші, що емітуються банками або ліцензованими платіжними установами. Їх головна відмінність від традиційних грошей полягає у формі існування – вони не мають фізичного аналогу, а всі операції з ними відбуваються у віртуальному середовищі [52].

Основна проблема, яку вирішують цифрові гроші, – це потреба у швидкому, зручному та недорогому засобі розрахунку, що відповідає сучасним вимогам користувачів. У той же час їх масове впровадження створює низку викликів, пов’язаних із регулюванням, безпекою, захистом персональних даних, стабільністю фінансових систем та довірою громадськості. Особливої актуальності ці питання набувають у контексті використання цифрових грошей для стимулювання розвитку платіжних систем.

Однією з ключових проблем, що стримують повноцінний розвиток ринку цифрових валют у багатьох країнах світу, включно з Україною, залишається недостатній рівень правового регулювання цієї нової форми активів. Незважаючи на певний прогрес у законодавстві та появу спеціалізованих нормативних актів, цифрові активи й досі перебувають у зоні правової невизначеності, що створює суттєві бар’єри для інвесторів, бізнесу та кінцевих споживачів. Відсутність чітких правил регулювання, ліцензування та захисту прав учасників ринку породжує ризики шахрайства, маніпуляцій і непередбачуваності, через що багато потенційних користувачів і компаній вагаються з активним впровадженням та використанням цифрових грошей.

Національні банки та регулятори, у свою чергу, ставляться до криптовалют і цифрових активів з особливою обережністю, оскільки їхнє неконтрольоване використання може призводити до масштабних фінансових ризиків. Серед основних загроз – ризики відмивання незаконно отриманих коштів, ухилення від оподаткування, використання для фінансування тероризму, а також висока волатильність курсів криптовалют, що підриває стабільність національних валютних систем. Ці фактори змушують державні органи шукати баланс між стимулюванням інновацій у цифровій сфері та забезпеченням безпеки та порядку у фінансовому секторі [53].

Водночас, усвідомлюючи стратегічне значення розвитку цифрової економіки, держава все більше зацікавлена у створенні прозорої, сучасної та адаптованої нормативної бази, яка б регулювала обіг цифрових грошей і водночас сприяла їх широкому впровадженню. У багатьох юрисдикціях вже ведеться активна робота над розробкою комплексних законодавчих ініціатив, які включають вимоги до ідентифікації користувачів, заходи протидії відмиванню грошей, правила оподаткування, а також стандарти кібербезпеки. Такий підхід дозволяє створити безпечне середовище для розвитку цифрових фінансових інструментів, підвищити довіру з боку інвесторів і споживачів та інтегрувати цифрові валюти у традиційну фінансову систему.

Ще однією проблемою є високі ризики кіберзлочинності та технічних збоїв. Оскільки цифрові гроші повністю залежать від інтернет-з’єднання, цифрових платформ та програмного забезпечення, вони стають вразливими до хакерських атак, фішингу, крадіжок даних. Захист користувачів та операцій є критичним аспектом для забезпечення довіри до цифрових фінансових систем. Для цього необхідно впроваджувати багаторівневу автентифікацію, шифрування даних, системи моніторингу шахрайства та резервного збереження даних [54].

Крім того, цифрові гроші потребують високого рівня цифрової грамотності населення. У багатьох країнах усе ще існує «цифровий розрив» між різними віковими та соціальними групами. Старше покоління, сільські

жителі або малозабезпечені верстви населення можуть не мати доступу до сучасних технологій або достатніх знань для їх використання. Тому впровадження цифрових фінансів має супроводжуватися освітніми програмами, інвестиціями у цифрову інфраструктуру та забезпеченням доступності для всіх громадян.

Попри вказані труднощі, перспективи використання цифрових грошей як інструменту розвитку платіжних систем залишаються надзвичайно обнадійливими. По-перше, цифрові гроші дозволяють значно зменшити витрати на проведення транзакцій. Вони забезпечують миттєвість розрахунків, зниження комісій, автоматизацію обробки платежів. Це особливо важливо для малого та середнього бізнесу, електронної комерції, а також для транснаціональних переказів.

По-друге, цифрові валюти можуть підвищити прозорість грошових потоків, що є важливим чинником у боротьбі з тіньовою економікою, корупцією та фінансовими злочинами. Завдяки можливості відстежувати всі транзакції в режимі реального часу та автоматично ідентифікувати підозрілі операції, цифрові гроші створюють нову парадигму фінансового моніторингу.

По-третє, цифрові валюти центральних банків можуть стати ефективним інструментом монетарної політики. Вони дозволяють державі напряму взаємодіяти з громадянами, надаючи їм фінансову допомогу або стимулюючи попит під час криз. Крім того, CBDC можуть виступати альтернативою традиційним банківським депозитам, створюючи конкуренцію у фінансовому секторі та покращуючи якість послуг [55].

Цифрові гроші відіграють надзвичайно важливу роль у сприянні фінансовій інклюзії, забезпечуючи залучення до офіційної фінансової системи тих верств населення, які раніше були позбавлені можливості користуватися традиційними банківськими послугами. Особливо це стосується малозабезпечених громадян, мешканців віддалених сільських територій, а також внутрішньо переміщених осіб, які через географічні, соціальні або адміністративні бар’єри часто не мають доступу до банківських відділень або

не можуть відповідати вимогам для відкриття класичних банківських рахунків.

Завдяки цифровим грошам, зокрема таким інструментам, як мобільні гаманці, цифрові картки та електронні рахунки, користувачі отримують можливість здійснювати фінансові операції без необхідності відвідувати фізичні банки. Це суттєво спрощує оплату комунальних послуг, здійснення покупок, переказ коштів родичам, а також отримання заробітної плати або соціальних виплат у цифровому форматі. Відсутність обов'язкової прив'язки до традиційного банківського рахунку знижує бар'єри входу у фінансову систему і робить її більш доступною для широкого кола населення [56].

Таким чином, цифрові гроші не лише підвищують зручність і швидкість проведення фінансових операцій, а й виконують важливу соціально-економічну функцію – сприяють подоланню існуючої соціальної та економічної нерівності. Завдяки їм створюються умови для більш рівноправної участі всіх громадян у цифровій економіці, незалежно від їхнього соціального статусу, місця проживання чи рівня доходів. Розширення фінансової інклюзії, яке забезпечується цифровими платіжними інструментами, стимулює розвиток малого та середнього бізнесу, збільшує внутрішній споживчий попит і сприяє загальному економічному зростанню, що є особливо актуальним у країнах, які проходять етап активної трансформації.

В умовах України цифрові гроші мають потенціал стати потужним інструментом для відновлення і розвитку економіки після війни. Зокрема, впровадження цифрової гривні може значно підвищити ефективність використання бюджетних коштів, зменшити корупційні ризики та покращити прозорість державних видатків. Це сприятиме посиленню контролю за соціальними виплатами, що забезпечить адресність допомоги та своєчасність її отримання. Крім того, цифрові гроші здатні спростити і оптимізувати податкові платежі для підприємців та фізичних осіб, що, у свою чергу, стимулюватиме розвиток електронної торгівлі та цифрової економіки в

цілому. Прозорість цифрових транзакцій не лише зменшить рівень тіньової економіки, а й зміцнить довіру населення до державних інституцій, що є одним із ключових чинників сталого розвитку країни [57].

Варто наголосити, що успіх впровадження цифрових грошей залежить не лише від технічної спроможності фінансової системи, але й від наявності політичної волі, підтримки з боку суспільства, а також від активної міжнародної співпраці. Участь України у глобальних ініціативах, таких як проєкти Міжнародного валютного фонду, Світового банку, Банку міжнародних розрахунків щодо цифрових валют, відкриває можливості для перенесення найкращих світових практик, адаптації їх до національних особливостей і зниження потенційних ризиків. Такий інтегрований підхід дозволить країні не лише ефективно впровадити цифрові гроші, а й зайняти гідне місце у світовій цифровій економіці.

Таким чином, цифрові гроші володіють значним потенціалом для комплексної модернізації платіжних систем, що є фундаментом ефективного функціонування національної економіки та розвитку фінансової екосистеми в цілому. Вони сприяють не лише прискоренню та спрощенню проведення фінансових операцій, а й підвищенню прозорості, зниженню транзакційних витрат і збільшенню доступності фінансових послуг для широких верств населення. Водночас, процес інтеграції цифрових валют у повсякденне життя вимагає виваженого підходу, де необхідно балансувати між впровадженням інноваційних рішень і забезпеченням належного рівня безпеки, а також між темпами технологічних змін і готовністю суспільства прийняти нові форми взаємодії з грошима [58].

Для України це означає не лише технологічний виклик, а й соціально-економічну можливість – сформувати сучасну, гнучку, стійку та інклюзивну платіжну систему, яка відповідатиме потребам цифрової епохи та враховуватиме особливості національного ринку. З огляду на поточні тенденції, країна має унікальний шанс стати одним із лідерів у регіоні щодо впровадження цифрових фінансових технологій, що не лише сприятиме

розвитку внутрішнього ринку, але й посилить позиції України на глобальному цифровому фінансовому просторі.

Успіх цієї трансформації залежатиме від скоординованих дій усіх учасників процесу – державних інституцій, фінансових установ, технологічних компаній і громадян. Важливими складовими стануть розробка ефективної нормативної бази, інвестиції в інфраструктуру та освіту, а також підвищення цифрової грамотності населення. Лише за таких умов цифрові гроші зможуть стати не просто інновацією, а потужним інструментом сталого економічного розвитку і фінансової стабільності країни.

ВИСНОВКИ

Цифровізація фінансової системи є однією з ключових складових глобальної трансформації економіки. У цьому контексті цифрові гроші відіграють дедалі важливішу роль як інструмент, здатний кардинально змінити механізми функціонування платіжних систем. Результати аналізу свідчать про те, що використання цифрових грошей має не лише потенціал для прискорення фінансових трансакцій, зниження витрат та підвищення зручності для користувачів, але й здатне стати потужним важелем розвитку фінансової інфраструктури загалом.

Перш за все, цифрові гроші дозволяють оновити традиційні платіжні механізми, виводячи їх на новий рівень ефективності. Вони забезпечують миттєві розрахунки, безперебійну роботу незалежно від територіального положення учасників операцій, скорочення часових витрат та мінімізацію людського чинника. Завдяки діджиталізації грошових потоків підвищується прозорість і контроль за фінансовими операціями, що дає змогу зменшити масштаби тіньової економіки та посилити податкову дисципліну. Усе це в сукупності створює передумови для формування сучасного фінансового середовища, яке відповідає викликам інформаційної доби.

Цифрові гроші, особливо у формі е-грошей та цифрових валют центральних банків, мають потенціал забезпечити рівний доступ до фінансових послуг, навіть у віддалених або недостатньо забезпечених регіонах. Таким чином, відбувається сприяння фінансовій інклюзії – одній із найважливіших цілей сталого розвитку. Громадяни, які раніше були виключені з фінансової системи через відсутність банківської інфраструктури, отримують можливість безпечно здійснювати платежі, накопичувати заощадження та користуватися фінансовими продуктами за допомогою мобільних пристроїв або інтернет-сервісів.

Одним із ключових викликів, з якими стикається запровадження цифрових грошей, є необхідність забезпечення високого рівня безпеки

транзакцій. Широке використання електронних грошей вимагає формування розгалуженої системи кіберзахисту, стандартизованих протоколів автентифікації, захисту особистих даних і стабільного доступу до платіжної інфраструктури. Будь-які збої або хакерські атаки можуть призвести до втрати довіри з боку користувачів, тому питання безпеки має залишатися у центрі державної політики цифровізації.

Не менш важливим є регуляторний аспект. Відсутність єдиної законодавчої позиції щодо цифрових активів у багатьох країнах ускладнює інтеграцію цифрових грошей у платіжну систему на національному та міжнародному рівнях. Водночас успішні приклади, як-от нормативні ініціативи Європейського Союзу, США, Китаю, Швеції, дозволяють сподіватися на поступове створення узгодженого міжнародного правового поля. Для України надзвичайно актуальним є законодавче закріплення правового статусу цифрових валют, створення умов для ліцензування фінтех-компаній і забезпечення державного контролю за діяльністю небанківських фінансових установ.

Особливу увагу слід приділяти розвитку інфраструктури цифрових платежів. Йдеться про модернізацію банківських систем, впровадження блокчейн-технологій, створення надійних платіжних платформ, а також розширення співпраці між державними органами, бізнесом та споживачами. Саме синергія між усіма учасниками фінансового ринку створює фундамент для повноцінної реалізації потенціалу цифрових грошей. Успішний розвиток цифрових фінансів не можливий без активної участі держави, інноваційних рішень приватного сектору та підтримки з боку громадянського суспільства.

Крім технічних і правових питань, важливу роль відіграє зміна фінансової культури. Широке впровадження цифрових грошей потребує підвищення цифрової грамотності населення, розвитку довіри до нових технологій, переосмислення ставлення до збереження та використання коштів. З цією метою необхідно реалізовувати освітні програми, інформаційні

кампанії та інструменти підтримки для користувачів, особливо з уразливих груп населення.

У перспективі цифрові гроші здатні стати рушієм структурної перебудови всієї економіки. Вони відкривають нові горизонти для розвитку електронної комерції, міжнародної торгівлі, автоматизації фінансових операцій, запровадження смарт-контрактів і формування децентралізованих фінансових систем. Із розвитком цифрових валют змінюється сама суть грошей — вони поступово перетворюються з інструменту розрахунку в елемент динамічного інформаційного середовища, що взаємодіє з іншими цифровими сервісами в режимі реального часу.

Особливе місце в цьому процесі належить цифровим валютам центральних банків, які покликані стати мостом між традиційними грошовими формами та інноваційними фінансовими рішеннями. Їх поява сприяє посиленню контролю за грошовим обігом, зміцненню національної грошової одиниці, а також створенню нових механізмів реалізації грошово-кредитної політики. У разі належного регулювання та підтримки CBDC можуть стати основою нової фінансової архітектури держави.

З урахуванням ситуації в Україні, цифрові гроші мають стратегічне значення для забезпечення економічної стабільності та відновлення після криз. Їхнє впровадження дозволить покращити прозорість державних фінансів, оптимізувати соціальні витрати, стимулювати внутрішній попит та інтегрувати Україну в європейський і глобальний фінансовий простір. У тому числі цифрова гривня може стати важливим інструментом у сфері публічних фінансів, електронного урядування та антикорупційної політики.

Підсумовуючи вищевикладене, слід наголосити: цифрові гроші – це не просто новий платіжний інструмент, а потужна технологічна основа для всебічної модернізації платіжної системи. Вони поєднують у собі швидкість, зручність, прозорість і гнучкість, одночасно вимагаючи високого рівня безпеки, надійності та регуляторної підтримки. Ефективне використання

цього інструменту дозволить створити інклюзивну, доступну та інноваційну фінансову систему, що відповідає вимогам цифрової епохи.

Таким чином, цифрові гроші мають усі передумови для того, щоб стати каталізатором розвитку платіжної інфраструктури – як у глобальному, так і в національному масштабі. Завдання полягає не лише в тому, щоб впровадити ці технології, а й у тому, щоб зробити їх ефективними, безпечними та соціально орієнтованими. Успішна реалізація такого підходу відкриває нові можливості для економічного зростання, фінансової справедливості та цифрового майбутнього.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрушко Л.Ю. Проблеми правового регулювання та нагляду за обігом електронних грошей. Підприємництво та цифрові інновації: теоретичні підходи та практичні аспекти розвитку: матеріали міжнародної науково-практичної конференції, Львів, 21 березня 2020 року: Львів, ЛЕФ, 2020. С. 71-75.

2. Андрушко Л. Ю. Страхування ризиків використання електронних грошей в Україні. Проблеми розвитку страхування в Україні: Науковий студентський збірник.: Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2020. С. 7-11.

3. Бут-Гусаім О. Г. Умови та вплив глобалізаційних перетворень на діяльність бізнес-структур. Бізнес Інформ. 2024. №1. С. 29–45.

4. Бондаренко О. С. Тенденції функціонування фінансового ринку в економіці України. Інвестиції: практика та досвід. 2021. Випуск 15. С. 5-9.

5. Грицай С. О. Електронні гроші: поняття та нові аспекти використання. Форум права. 2023. Вип. 74, № 1. С. 141–150. DOI: 10.5281/zenodo.7699522

6. Козир Ю. Р. Передумови функціонування електронних платіжних систем. Модернізація економіки: сучасні реалії, прогнозні сценарії та перспективи розвитку: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. Херсон: Видавництво ФОП Вишемирський В. С., 2023. С. 502–504.

7. Національна економічна діяльність і міжнародні економічні відносини: сучасний стан та тенденції розвитку : колективна монографія.. Полтава: ПП «Астрая», 2020. 251 с.

8. Підприємництво та цифрові інновації: теоретичні підходи та практичні аспекти розвитку. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (Львів, 21 березня 2020 року). ГО «Львівська економічна фундація». Львів: ЛЕФ, 2020. 112 с.

9. Снідко Є. А., Хилько І. І. Розвиток електронних платіжних систем та їх вплив на фінансову стабільність. Трансформація фінансової системи

України: тенденції та перспективи розвитку: матеріали VII Всеукраїнської наук.-практ. конф. Миколаїв: МНАУ, 2023. С. 78–79.

10. Федосюк Ю. Фінтех у 2024 році: чого чекати. Економічна правда. URL: https://www.epravda.com.ua/columns/2024/01/4/708359/

11. Шевчук Ю. В. Оцінка використання фінансових інновацій на фінансовому ринку України. Економіка та держава. 2022. № 5. С. 39-44

12. Electronic money system security objectives. European Central Bank. 2023. URL: https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/other/emoneysecurity202305en.pdf?d02f9580451605846d583c23b17b3f5d

13. Національний банк України. Стан та розвиток безготівкових розрахунків в Україні у 2023–2024 роках URL: https://bank.gov.ua/ua/news/all/kartkoviy-rinok-u-ii-kvartali-2023-roku-chastka-bezgotivkovih-operatsiy-z-kartkami--na-visokomu-rivni

14. Національний банк України. У І кварталі 2025 року зберігався тренд на зростання частки та обсягів безготівкових розрахунків платіжними картками URL: https://bank.gov.ua/ua/news/all/u-i-kvartali-2025-roku-zberigavsya-trend-na-zrostannya-chastki-ta-obsyagiv-bezgotivkovih-rozrahunkiv-platijnimi-kartkami

15. Економічна правда. Українці все частіше розраховуються без готівки – НБУ URL: https://www.epravda.com.ua/news/2024/03/6/710816/

16. SGS 4 Business. Головні переваги використання системи електронного документообігу для роботи організацій URL: https://www.sgs4business.com/news/holovni-perevahy-vykorystannia-systemy-elektronnoho-dokumentoobihu-dlia-roboty-orhanizatsii.html

17. InBase. Електронний документообіг: системи, види, особливості впровадження та як він працює в Україні URL: https://inbase.com.ua/elektronnyj-dokumentoobig-systemy-vydy-osoblyvosti-vprovadzhennya-ta-yak-vin-praczyuye-v-ukrayini

18. Шуба О. А. Досвід необанкінгу в країнах Азійсько-Тихоокеанського регіону. Бізнес Інформ. 2024. №1. С. 63–70.

19. Біломістна І. І., Сословський В. Г. Фактори впливу на розвиток карткової платіжної системи України. Банківська справа. 2023. №1(109). С. 98–109.

20. Гладчук О.М., Марич М.Г. Тенденції функціонування державних банків України в сучасних умовах. Галицький економічний вісник. 2023. №5. С. 99-106.

21. Дзюблюк О., Луців Б., Чайковський Я. Сучасний розвиток ринку платіжних карток у цифровій економіці. Financial and credit activity: problems of theory and practice. 2022. № 6 (47). С.51-63.

22. Заволока Ю.М., Кузьменко О.Ю., Кузьменко В.С. Робота банківської системи та валютного ринку в умовах війни. Економіка та суспільство. 2023. № 50. URL: https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2346

23. Катюха К. О., Успаленко В. І. Аналіз стану та розвитку ринку платіжних карток. Економіка та управління підприємствами машинобудівної галузі: проблеми теорії та практики. 2022. № 2 (18). С. 34–36.

24. Корецька Н. І., Збирун Д. В. Ринок платіжних карток України: аналіз та стратегії забезпечення ефективності функціонування : монографія. Луцьк : РВВ Луцького НТУ, 2021. 141 с.

25. Корецька Н. І. Польський досвід функціонування ринку платіжних карток. Економічний форум. 2021.№1. С. 40–47.

26. Король М. М., Співак В. О., Куліковська І. В. Сучасний стан показників української банківської системи. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2023. №47. С. 41-47.

27. Рац О.М. Дослідження ефективності функціонування банківських установ України в умовах воєнного стану. Економіка та суспільство. Випуск №47. 2023. URL: https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2153

28. Сисоєнко І.А., Карлюка Д.О. Аналіз основних фінансових показників діяльності банків України. Підприємництво та інновації. 2022. №23. С. 132-137.

29. Ушакова О.А Розвиток операцій з платіжними картками в банках України. Молодий вчений. 2021. №7. С. 128-133.

30. Фінансова система регіонів: проблеми та перспективи: монографія. Н.І. Богдан, О.М. Віленчук, Л.В. Дейнеко та ін. К.: АМУ, 2021. 524 с.

31. Чайковський Я., Чайковська І., Чайковський Є. Ефективність діяльності банківських установ в Україні. Світ фінансів. 2022. 3(72). С. 127-140.

32. Шевчук О.А. Безготівкові розрахунки за допомогою пластикових карток: національна та зарубіжна статистика, особливості здійснення та обліку. Статистика України. 2020. № 3. С. 29–33.

33. Шільвінська О.Л., Глигало Н.А., Здір В.А. Стан та перспективи розвитку розрахунків платіжними картками в Україні. Приазовський економічний вісник. 2021. №2 (25). С.202-206.

34. Юровський Б.С., Колесник С.В. Енциклопедія бухгалтера і економіста. Платіжні картки. Х. 2022. 115 с.

35. Банківська система: навчальний посібник. Ситник Н.С., Стасишин А.В., Блащук-Девяткіна Н.З., Петик Л.О. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2020. С. 163- 165

36. Карчева І.Я. Сучасні тенденції інноваційного розвитку банків України в контексті концепції банк 3.0. Фінансовий простір. 2023. №3(19). С. 299-305.

37. Кравець В. Розвиток платіжних систем в Україні та новітні форми розрахунків. Вісник Національного банку України. 2021. № 10. С. 45-47.

38. Кудельчук І.А. Ризики у сфері банківського карткового бізнесу. Економічний простір. 2022. № 23/1. С. 292-298.

39. Лапін О.В. Інноваційний банківський продукт: поняття та класифікація. Банківська практика за кордоном. 2021. №2. С. 11-12

40. Меджибовська Н. Банківські послуги та Інтернет. Банківська справа. 2021. №5. С. 41-43.

41. Степаненко, В. Дистанційні банківські послуги на українському ринку. Мережа і бізнес. 2022. № 4 (23). С. 98–104.

42. Тисячна Ю.С. Сучасний стан та розвиток банківської системи в контексті забезпечення безперервності відтворювальних процесів. Економіка та управління підприємствами машинобудівної галузі: проблеми теорії та практики. 2022. № 4 (20). С. 25–32.

43. Зозуля А., Мигаль Т., Бабій С., Білоус В., Гнедько Б., Кондюк С. Цифрова трансформація і її вплив на ринок праці. Академічні візії. 2024. № 27. С. 1-8.

44. Іванова С. М., Кільченко А. В. Цифрова трансформація освіти і науки: зарубіжний досвід. Актуальні питання сучасної інформатики: збірник наукових праць VI Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю «Сучасні інформаційні технології в освіті та науці». Житомир: Вид-во ЖДУ, 2021. С. 62–66.

45. Копилова О., Пічугіна Ю., Гончар К. Діджиталізація банківського сектора України – виклики та перспективи. Економіка та суспільство. 2023. № 50. С. 1-9. DOI: 10.32782/2524-0072/2023-50-47.

46. Мандич О., Бабко Н., Лишенко М., Харчевнікова Л. Цифрова трансформація та новітні комунікації як платформа для стійкого розвитку бізнесу. Modeling the development of the economic systems. 2022. № 4. С. 15–19.

47. Мельник Л., Карінцева О., Калініченко Л., Харченко М., Тарасенко С. Цифрова трансформація бізнес-процесів в Україні: кращі практики вітчизняного бізнесу та сучасні виклики. Mechanism of an Economic Regulation. 2024. Т. 2. № 104. С. 54–60. DOI: 10.32782/mer.2024.104.07.

48. Немненко А. А. Цифрова трансформація економіки: нові можливості для українського бізнесу. Актуальні проблеми економіки та підприємництва

в умовах викликів і загроз: тези доповідей II Всеукраїнської науково-практичної конференції. Кропивницький. 2024. С.39-41.

49. Ніколайчук В. В., Бондар В. Ю. Цифрові трансформації в бізнесі: виклики та можливості для менеджменту. Бізнес, інновації, менеджмент: проблеми та перспективи: тези доповідей IV Міжнародної науково-практичної конференції (КПІ, Київ, 2023). Київ. 2023. С. 51–52.

50. Плотнікова А. О. Трансформація банківського бізнесу в умовах цифровізації. Молодий вчений. 2023. С. 17-19.

51. Тищенко Д. Цифрова трансформація як драйвер розвитку економіки. Цифрова економіка та економічна безпека, 2023. С. 38-45. DOI: https://doi.org/10.32782/dees.4-7.

52. Череп А., Воронкова В., Череп О. Цифрова трансформація суспільства як необхідна умова його інноваційного розвитку. Теорія і практика інтелектуальної власності, 2022. С. 68-72.

53. Чіков І. Цифрова трансформація економіки: сутність, проблеми, особливості. Підприємництво та інновації, 2022. № 25, С. 97-102. DOI: https://doi.org/10.32782/2415-3583/25.16.

54. Baskerville, R., Capriglione, F., & Casalino, N. Impacts, Challenges and Trends of Digital Transformation in the Banking Sector. Law and Economics Yearly Review Journal - LEYR, Queen Mary University, London, UK, vol. 9, part 2, 2020. P. 341-362. ISSN 2050-9014. URL: https://ssrn.com/abstract=3835433.

55. Zaslavska, O. I., & Petkanych, M. V. Цифрова трансформація банківського бізнесу в умовах розвитку фінансових технологій. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія «Економіка», 2023. Т.2, №62, С. 116-122. DOI: https://doi.org/10.24144/2409-6857.2023.2(62).

56. Корнівська В. О. Цифрові трансформації: ризики клієнтоорієнтованих фінансів. Проблеми економіки. 2022. № 3. С. 156-163.

57. Фролова Т.О. Трансформація фінансових послуг під впливом глобальної діджиталізації. Економіка і організація управління. №1. 2021. С. 123-133

58. Семеног А. Ю. Цифрові фінансові послуги як основний продукт діяльності фінтех-компаній. Вісник Сумського державного університету. 2021. № 4. С. 142–152.

59. Семеног А. Ю. Склад та структура фінтех-ландшафту як простору з надання цифрових фінансових послуг. Наукові записки Національного університету "Острозька академія". 2022. № 25. С. 110-116.

60. Волохова Л. Ф. Пріоритети та виклики впровадження цифрових інновацій у сферу фінансових послуг. Інтелект XXI. 2021. № 1. С. 72-77.

61. Боліла С. Ю. Роль інформаційних технологій та цифрових інструментів в умовах викликів війни та післявоєнного відновлення економіки України. Таврійський науковий вісник. 2023. № 16. С. 265-275.

62. Кльоба Л.Г., Добош Н.М., Сорока О.П. Впровадження фінансових технологій – стратегічний напрям розвитку банків. Ефективна економіка. 2020. № 12. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/12_2020/130.pdf

63. FinTech and banking: impact on banks future. URL: https://www.techmagic.co/blog/fintech-and-banking/

ДОДАТКИ

Додаток А.

Фактори впливу на процес функціонування ринку платіжних карток

Додаток Б.

Інфографіка цифрової трансформації банківського сектору України

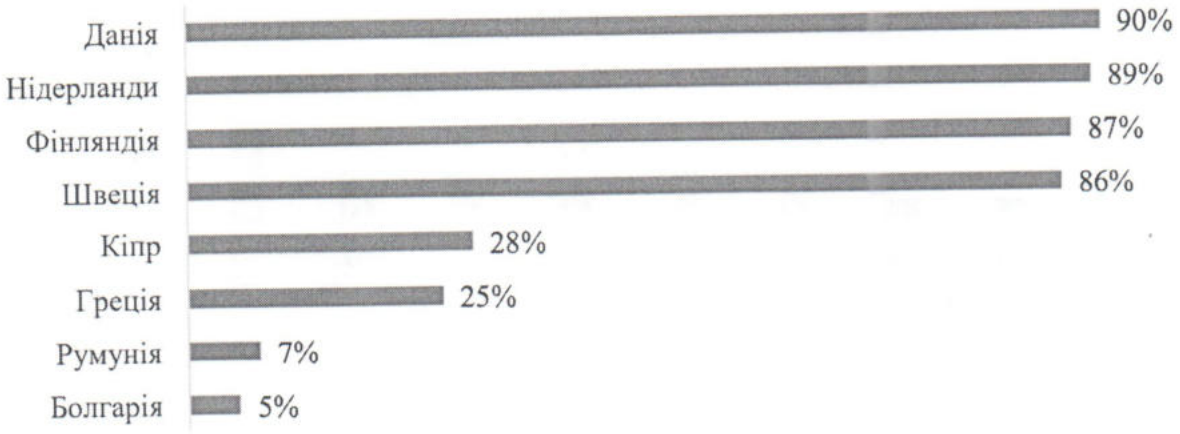
Додаток В

Перелік банків України, які мають право здійснювати випуск електронних грошей

№ з/п	Найменування банку	Найменування електронних грошей/найменування платіжної системи, з використанням якої здійснюються операції з електронними грошима
1	ПАТ "АЛЬФА-БАНК"	"FORPOST", "ALFA-MONEY", MasterCard, Visa, ПРОСТІР
2	АТ "Ощадбанк"	MasterCard, Visa
3	ПАТ "ПЕРШИЙ ІНВЕСТИЦІЙНИЙ БАНК"	MasterCard, Visa
4	ПАТ "БАНК ВОСТОК"	MasterCard, Visa
5	ПАТ "ТАСКОМБАНК"	"Максі", MasterCard, Visa
6	ПАТ АБ "ПЕРШИЙ УКРАЇНСЬКИЙ МІЖНАРОДНИЙ БАНК"	MasterCard, Visa
7	ПАТ КБ "ПРИВАТБАНК"	MasterCard, Visa
8	ПАТ "КРИСТАЛБАНК"	MasterCard
9	АБ "Південний"	Visa
10	ПАТ "КБ "ГЛОБУС"	"ГлобалМані"
11	АКБ "ІНДУСТРІАЛБАНК"	MasterCard, Visa
12	ПАТ "ЮНЕКС БАНК"	ПРОСТІР
13	ПАТ "АЛЬПАРІ БАНК"	ПРОСТІР
14	АБ "УКРГАЗБАНК"	"ЕЛЕКТРУМ", ПРОСТІР
15	ПАТ "БАНК СІЧ"	ХРАУ, MasterCard
16	ПАТ КБ ПРАВЕКС-БАНК	ПРОСТІР
17	ПАТ "КРЕДОБАНК"	MasterCard
18	ПАТ "УНІВЕРСАЛБАНК"	MasterCard
19	ПАТ "МЕГАБАНК"	MasterCard, Visa
20	ПАТ "АЙБОКС БАНК"	MasterCard
21	АТ "АКБ "КОНКОРД"	Visa
22	ПАТ "ІДЕЯ БАНК"	MasterCard, Visa
23	АТ "БАНК АЛЬЯНС"	ПРОСТІР

Додаток Г

Частка користувачів інтернет-банкінгом у країнах ЄС

Додаток Д

Рейтинг необанків Європи за кількістю клієнтів, млн. осіб

